

1
103168

NANA ZAMFIRA

ÎNDRUMĂRI

DIN

ÉCONOMIA CASNICĂ ŞI GRĂDINĂRIŢ

DE

Prof. D. Comşa

CU 20 ILUSTRĂŢII ÎN/TEXT

SIBIU

TIPOGRAFIA CAVALERIEI.

1929

EDITURA AUTORULUI

Di 1930

*De Sale Dnului prof. române.
net. in semn de sincer
otamintă*

Aut. Autorul.

NANA ZAMFIRA

ÎNDRUMĂRI

DIN

ECONOMIA CASNICĂ ȘI GRĂDINĂRIȚ

DE

Prof. D. Comșa

CU 20 ILUSTRĂȚI ÎN TEXT

SIBIU

TIPOGRAFIA CAVALERIEI.

1929

EDITURA AUTORULUI.

I.

NANA ZAMFIRA ȘI LĂDIȚA.

Iubite prietene, deunăzi m'ai fost rugat să scriu și eu „ceva“ pentru „Gazeta Poporului“, firește din agricultură. Ți-am răspuns iac' așa, cam în doi peri, cu da și ba și iată pentru ce.

Despre ce aș putea scrie, m'am întrebat, acum în dricul iernii, când plug și grapă, furcă, secere și coasă dorm neatinse, care unde s'a brodit să ajungă. Sosind acasă, era p'aci să-mi încerc norocul în ale căsniciei, dar m'am răsgândit, temere având, nu care cumva să mă ia în răspăr femeile, cari mai ales ele au chemarea de a ținea în rândueală și curățenie pod și pivniță, bucătărie și cămară, pregătind între altele poame uscate, oțet și ulei, lictar (magiun), beltele, must de smeură, varză acră, castraveți și alte murături. În grija lor e lăsată și cultura legumilor, iernarea poamelor și așa m. d. Iată lucrări, pe cari multe ocazii am avut eu unul de a le practica, în rând cu femei mai puțin iscusite și trebuind astfel îndrumate.

Va se zică, din nou mă întorc cu vorba la femei. Ei bine, am să scriu ce mă va tăia capul la adresa femeilor, fie și cu prețul de a mă vedea cărăit acum, la adânci bătrânețe.

Tinăr cum ești dta, așa cred, n'ai apucat a lua știre de umbletele mele de acum 25 ani și mai bine. În scopul de a strânge și apoi a tipări o parte din minunățiile acului și războiului nostru femeesc, minunății, cari și azi storc uimirea străinilor, subsemnatul am perindat

satele noastre cu sutele, ani de-a rândul, mergând din casă în casă și scotocind după altițe, gulere, ciupage, pumnași și alesături fel și fel. Câți-va ani mai târziu n'am pregetat a pureca găbanașe și poduri, grinzi și cuiere, căutând măciuci „sâmcelate“, furci de tors încriscite, păpușare, căpcele, prisnele (pristene), cruci, pomei-nice și c. l.

Într'una din numeroasele mele călătorii perindasem 3 sate în tot atâtea zile. În ciuda stăruințelor fără preget, m'am fost ales, în urmă, cu nimica toată: 1 măciucă, 2 funduri de perină, 1 cămașă de mire și 7—8 cusături mărunte, toate vechi ori străvechi. Atâta tot. Dar eu unul nu sunt și mai ales atunci nu eram omul, care se dă plainic cu una cu două.

Mi-am luat deci inima în dinți și după urcatul alor trei sau patru dealuri țuguete, mă aflam în coboriș spre satul vecin, cale de preste 1 ceas, firește pedestru. Când dau să intru în sat, aflu din rostul duor neveste frumos gătite, că foștii mei școlari, preotul și învățătorul, plecară ieri într'ameazi, unul cu familia la ospățul nu știu cui, altul la părinți în cutare sat. După abia 40 pași aflu, din alt rost, că notarul, unica mea speranță, ar face parte din seminția lui Moise.

Era Duminecă pe la 11 ore. În preajma unei case cu târnaț întâlnesc 3 neveste stând în povești. Ian să-mi cerc norocul, mi-am zis, și dau bună ziua, încărcat de praf, cu măciuca subsuoară și cufărul amână. Când am pomenit de alesături și haine *vechi*, tus-trele nevestele au făcut câte un pas înapoi, măsurându-mă din tălpi până'n creștet și una răspunzând scurt și cuprinzător: „Caută-ți norocul aiurea“ și, drept pupăză pe colac, moșul din târnaț mi-a zis apăsător: „Jupâne, vezi-ți de drum“. Pe semne, eram socotit ca făcând și eu parte din seminția lui Moise.

În trecerea pe lângă școală întâlnesc o femeie blăjină, căreia m'am jeluț arătându-i strâmtoarea, în care mă găsim. „Du-te Domnule la Nana Zamfira“ și s'a despărțit grăbită. Alte două femei întrebate mi-au răspuns la fel. Atunci mi-am zis: „Strajnică femeie, Zamfira, de numele căreia aveam cunoștință mai numai din „Nunta Zamferei“, mândra poezie a lui Coșbuc. Într'aceea mă răsibise foamea și-mi trebuia un adăpost, fie și numai spre a se șterge „jupânul“ de praf. Când însă mi s'a arătat cărciuma satului, o cocioabă scundă, cu ușa soioasă și ferestrele chiorite de muște, mi-a trecut pofta....

Cea din urmă speranță era acum nana Zamfira, soția primarului. Merg cât merg și deschid porțița arătată. Primarul, care era în curte (ogradă), m'a poftit numai decât în casă, unde i-am arătat rostul călătoriei mele în fața soției, o femeie sdravănă în toată puterea cuvântului. Din câteva vorbe am deslușit, că amândoi mă primesc în gazdă cu drag și stăruind să rămân 2—3 zile cel puțin.

Până una alta am ieșit cu primarul să-i văd vitele și ce o mai fi având acasă. Rândueală și curățenie mai desăvârșită nu văzusem, la plugarii noștri, nicăiri. Vitele, 3 cai, 4 boi și tot atâtea vaci, vițele și c. l., toate hrănite mai ales acasă, erau ca ieșite din cutie. Helciu, nu alta. Râmătorii, 1 cal, 2 iepe și mânzii lor, tot așa. Până și cănele legat, un dulău uriaș și aprig, părea scos din baie săpunită. Ceea ce mi-a pironit luarea aminte a fost *găbanașul*, un șopron încăpător, cu zăbrele de fier la ferestre, ușă cu lăcat (lacăt) țeapăn și cuprinzând, temeinic rânduie, unelte și întocmire economice.

Într'aceea se apropie nana Zamfira și ne chiamă stăruitor la masa gata. Rareori voiui fi mâncat mai cu poftă și bucate mai gustoase și drăguț servite. Ori unde ai fi privit, vedeai întipărite hărnicia și cumințenia acestei femei.

După masă primarul s'a îndepărtat și nana Zamfira a ținut să-mi arete *cămara* — pahar, nu alta, încăpătoare, aerosă și îndeplin uscată, unde dat mi-a fost a vedea cu jind slămini uriașe, șunci și coaste afumate, rotocoale de caș, borcane pântecoase cu unsoare (untură), licitar, ardeiu prăjit, varză și alte murături cum și un adevărat potop de sticle și clondire cu vin și rachiu.

Dar iată că trec, în urma urmelor, la adecă. Sub „adecă“ înțeleg, acum odată, „*lădița*“, care mi-a pus-o dinainte nana Zamfira. Era o lădiță bine închiegată, în lăuntru despărțită în 4 părți prin scândurele ținute și cuprinzând numeroase săculețe și plicuri cu semânță, mari și mici, croite unele din pânză, atele din hârtie. Pe fiecare era scris cu cerneală, mai întâiu anul, în care s'a prăsit, apoi numele soiului și ici colo alte însemnări, ca d. e. ardeiu uriaș bulgăresc, ceapă albă de Făgăraș, floarea soarelui învoaltă din grădina baronului și așa m. d.

„Nană Zamfiro“, i-am zis, „cine te-a povățuit așa minunat de par'că ai fost ucenică la te miri ce grădinar iscusit. — „Cine altul, dacă nu pățania și necazul. Ani în șir am păstrat și eu semințele grădinii iac'ășa, împărășiate ca făina orbilor, unele pe cuier în gura șoarecilor, altele sub grinzi sau prin ulcere și așa m. d. Primăvara nu era chip să scap nepăgubită. Ceasuri întregi mă căzniam până să aduc semințele în rând, mereu despăturând și iarăși împăturând și umblând ciga-miga, de colo până colo. Neputând ști, care semânță din ce an e, mă treziam, nu arareori, cu pătrânjei și ridichi ca'n palmă, cu ceapă, morcovi și răsaduri puține sau ca de leac.

„De când m'am cumințit, sunt acum vre-o 12 ani, treaba merge strună an de an. Am cumpărat anume lădița asta de zahar și bărbatul mi-a împărțit-o cum o vezi. Din plicurile aruncate de notarul nostru am ales ce e mai bun, croind săculețele mari din pânză folosită, iar

cele mici din hârtie groscoară. Nepotul a scris pe ele ce i-am poruncit eu.

„Acum așez semințele, după coacere și uscare la soare, fiecare în săculețul sau plicul ei. În locul celor învechite, legumi și flori, pun altele proaspete. Ceea ce-mi lipsește cumpăr iarna pe îndelete, nu primăvara, când nu știu încătrău s'apuc.

„Când am răgaz, iarna, m'apuc și aleg bob cu bob, fasole și mazăre. Din cucuruz (porumb, păpușoiu) aleg de prăsilă boanele (boabele) ce se află pe la mijlocul tuleilor (numiți și știuleți, hlujeni și așa m. d.) ca fiind mai grele. Când și când ne-apucăm, noi ai casei, și alegem bob cu bob și grâul, ca pentru colivă. Tot așa se cara, orzul și bobul. Destul că, primăvara ne găsește cu semințele alese gata.

„Dar bine, nano, i-am zis, „cum se face, că dta găsești răgaz pentru câte și mai câte? Răspunsul fu: — „Omul chibzuit găsește totdeauna răgaz, iar leneșul nici odată.

Până a nu fi cutreerat satul, nana Zamfira mi-a împărțit, că are un fiu avocat și 3 fete, tus-trele bine măritate. La întrebarea, dacă fetele i-ar fi semănând în ale hârniceii, a răspuns scurt zicând: „Cea mai bătrână, Zamfira și ea, stă să mă întreacă. A doua nu se lasă nici ea, deși are două părechi de gemeni cât cupele. A treia, Ana, este, cum s'ar zice, tândăloasă. S'a prea împrietenit cu vecină-sa, Lina „gură-pârjol“. Am tăcut, dar acum la', pe mine. Am să le înțarc eu, la una trândăvia și la cealaltă potaia.

Astfel glăsuia nana Zamfira, femeie bună, stăruitoare, harnică și cumpătată, dar, cerând trebuința, grea la vorbă și neînduplecată în luarea de hotăriri și ducerea la îndeplinire.

În nu mai puțin de 4 ceasuri nana Zamfira m'a însoțit din casă în casă, stăruind și înduplecând fără preget. Ceea ce m'a înduioșat și încântat a fost, că nevestele pe întrecute au dat nanei ascultare și bucuroase mi-au îmbiat, ieftin și fără multă vorbă, ceea ce alegeam, scotocind prin lăzi și unghiere și întorcând casa, vorba ceea, cu fundu'n sus.

Ca mâne, Luni dimineața, primarul și nana, la a mea dorință, mi-au arătat curtea dinapoi, șura și marile girezi cu nutreț, un ier voinic și vre-o 4 scroafe și purcei potop, sburdalnici, curăței și grași ca pepenii. În sfârșit am cercetat podul casei, vrednic și el de a fi încremenit aici.

II.

NANA ZAMFIRA ȘI PODUL.

„Nana Zamfira și *podul!*“ Ce-o mai fi și asta? Așa se vor fi întrebând iubitele cetitoare. Podul nanei fi-va și el la fel cu podurile altor case. Dacă-i vorba de coperiș, e la fel, zic și eu. Dacă însă luăm în privire întocmirea din lăuntru, rândul bun și curățenia, deosebirea e hotărît mare. Spre a învedera această deosebire, am să încep povestea din cap.

Până a nu fi examinat podul, de care auzisem, ca ieri, prin sat, nana Zamfira a stăruit să isprăvim „colindatul“, mergând mai întâiu la cele 2 bogătane necolindate încă. Mai erau alte 2, pentru cari stăruia primarul, una fiica lor, Ana „tândăloasa“, alta o nepoată „cam trândavă“, crescută în casa lor și apoi măritată, cu vre-o 10 ani mai înainte, după cutare „ghiabur“. Dacă tu zici, a răspuns nana Zamfira, o să mergem și la ele, fiindcă au creștături din legea veche, dar să ști: Am să le țesăl,

pe una și pe alta, tocmai fiindcă e un domn străin cu mine. Nana Zamfira, între noi fie zis, e bună de gură, ca mai toate femeile harnice.

Pacostea a voit să găsim pe Ana în grădină stând la povești, cu cine alta, dacă nu cu Lina „gură pârjol“ care, de prevăzut era, a tulit-o de pare-că și acum o văd sărind năvalnic preste gard. Ana, biata de ea, a rămas ca opărită. Eram în așteptarea vijeliei ce are să se deslănțue, dar spre marea mea surprindere, nana Zamfira a dat, în rând cu mine, binețele, întrebând de cele 3 linguri împuiate și de proboadă cu fir de aur și argint, rămasă aci de când s'a cununat mama-bună.

Prin curtea nemăturată și apoi casa nu tocmai rânduie am văzut pe nana Zamfira dând târcoale cu ochii ei de „leoaică“. Așa i-a zis, în glumă, una din prietene. După lungă căutare, Ana găsește proboadă. Norocul ei. Lingurile însă, ia-le, dacă ai de unde. Ne apucăm deci tus-trei și căutăm prin tindă și găbănaș, în lungul târnațului și la urmă în pod, unde am întâlnit, ca de obicei la noi, clăie pe grămadă și în amestec, câte și mai câte „hodrobele“, vorba nanei, dar lingurile împuiate nicăiri, de gândeai că le-a înghițit șoarecii, nu alta. Ne-am ales totuși, eu cu proboadă și Ana cu buchile spuse de așa, că m'a cuprins mila. Ceea ce a scos pe nana din sărite era mai ales podul încărcat de praf și, iarăși vorba nanei, „care geme sub povara atâtor lepădături și hodo-roage netrebnice“.

După cele 2 bogătane, amândouă bine rânduite în casele și curțile lor, am sfârșit colinda cu mersul la nepoata primăresei.

În curte am întâlnit 3 copilași murdari, iar în tinda închisă ne-a întâmpinat droaia gănilor, repezite înspre podul lăsat poiană. Singur cocoșul se preumbla țanțoș și scăpărând din pinteni, când preste blidele și oalele în-

grămădite vâlvoi, când pe spatele nepoatei, care așipise cu capul pe dunga patului, habar având de venirea noastră.

După trezirea cam anevoioasă, nana Zamfira s'a făcut, ca mai'nainte la Ana, că nu vede n'aude. „Leoaica stă iarăși la pândă“, mi-am gândit și am urnit eu vorba, întrebând de furca străveche. Bună bucuroasă, că a scăpat neșesălată, biata nepoată s'a pus cu tot înadinsul pe căutate. De geaba însă, că furca nu și nu. În căutarea ei aprigă și, pe semne, cam somnoroasă prin tindă, s'a nimerit ca pieptenul și o rudă de săpun să cadă tocmai în șistarul cu lapte. Nana Zamfira n'a zis decât „poftă bună“!

Cum, cum nu, mi-am uitat, destul, că ne-am pomenit în sfârșit, tus-trei, ca la Ana, în podul casei. Ștoticind nepoata printre lădoaie și alte hodrobele fel și fel, numai ce-am văzut-o ieșind încărcată de praf și păinji- niș de sus până jos. Atâta i-a trebuit, leoaicei.

Predica scurtă, dar ardeiată ce a urmat s'a sfârșit cu: „Părlit-o ce ești și trândav-o! Rușine obrazului să-ți fie! De când te-ai măritat și până azi, sunt la Sânpetru 10 ani, podul tău n'a văzut mătură. Așa a fost la mine și așa te-am învățat? Păianjenii (păingonii) (groaza nanei) și gărgărițele au să te mănce de vie. Piei din ochii mei!“

Avea cuvânt nana Zamfira de a se cătrâni; căci prea mare era și este nerânduiala și pe alocuri grețoasă murdăria ce domnește în mai toate podurile noastre, pe sate și la orașe. În adevăr, de câte ori nu întâlnim clae pe grămadă, în acelaș pod: scânduri și alte lemne, lăzi, tăpălăgi și hamuri sfârticate, greble știrbe, codoriști, sumedenie de fierării vechi și corfe sparte, saci găuriți, coceni, bucate, fasole, călți, mese și lavițe hodorogite. Și rareori vei găsi la noi econoame, cari să înlătore când și când ce e de prisos și să pună în rândueală obiectele

trebuitoare, măturând temeinic praful și curățind de murdărie și păinjiș tot ce se află în pod.

Întorși acasă, am împărtășit primarului isprăvile făptuite și, se înțelege, și pățania cu săritul năvalnic preste gard și căderea săpunului în vasul cu lapte. Dânsul a răs și nu prea auzind că, în ciuda multor țesălări de mainainte, Ana și nepoata au rămas ca mainainte, una lenoasă, alta trândavă și amândouă îndărătnece. După o dușcă bună de rachiu neaoș și pâne d'albă, hai să facem examenul podului-pahar.

În acest pod duc trepte de stejar, largi și trăgă-nate. Un părete de zăbrele groase, cu încuietore sdra-vână, desparte podul, adevărat foarte încăpător, în două: hambarul și tinda podului.

Hambarul, întreg podit cu scânduri ghiluite, înfățișează un fel de arie bine închegată. De jur împrejurul ariei se întinde un brâu din blane groase, înțepenite în dungă. Scopul brăului e vădit. Trec dar înainte arătând că, la câte 3 sau 4 ani odată, crepăturile ariei se astupă cu aluat din apă, făină de ghips și ulei. Pe arie se pun feluritele semințe, care după ce s'a treerat și se lopătează în mai multe rânduri, desăvârșind astfel uscarea.

De cu toamnă se întind pe arie tuleii cucuruzului (porumbului) în grosime de o șchioapă și se lopătează la câte 4—5 zile, iar mai târziu din ce în ce mai rar, până aproape de Crăciun.

Avut-am subsemnatul, aici și aiurea, ocazie de a mă încredința, că aceste arii întrunesc toate cerințele dorite. anume ele țin cald odăilor, se pot ușor repara, nu stârnesc praf cătuși mai puțin și înlesnesc, decum nu s'ar putea mai bine, răsfirarea, întoarcerea și strângerea grăunțelor și tuleilor. Gărgărițele n'au unde se încuiba.

În fundul hambarului era *jitnița*, un fel de ladă uriașă, înzestrată de-asupra cu uși de lați deși și având

menirea să găzduască, firește dechilin, grâu, secară, curuz sfărmit (sfărămat), orz, ovăs, mazăre, fasole și c. l. Câte feluri de grăunțe, atâtea despărțăminte, mari și mici. Jitnița nanei e așezată pe căpătaie (zascuri), la fel cu bușile. Păreții ei sunt întocmiți de așa, că aerul răsbate pretutindeni înlăuntru, șoarecii însă n'au pe unde se furișă nici grăunțele pe unde ieși. Ferestruiele podului sunt închise cu pânză de sârmă (drot), care îngăduie luminii intrare, nu însă pasărilor nici zăpezii. Urcatul și coborîțul sacilor împovărați se îndeplinesc prin o cigă (script) cu funie, preîntâmpinând astfel mersul anevoios în sus și în jos.

„Până să înzestrez podul cu zăbrele, podeală și jitniță așa minunată, a trebuit să cheltuiești, dle primar, multă trudă și mai ales bani mulți. — „Nici una nici alta“, fu răspunsul. „Am uscat temeinic lemnăria cumpărată ieftin, îngrijind ca cei 2 bărdași să lucreze tocmai pe tocmai. Socotind materialul și bărdași și tot, am cheltuit 200 fl. Grănarul, cum vezi și dta, e de așa, că ține 100 de ani cel puțin. La an deci s'ar veni 2 fl., așa dar nimica toată.

„Cu șoarecii cum o duci și ce măsuri ai luat contra focului?“, — Răspunsul a sunat: „Șoarecii sunt dați în grija alor 3 pisici voinice, pentru cari am lăsat urdiniș anume, iar împotriva focului asigur, an de an, casă și nemestii, bucate, nutreț și tot ce ar putea arde.

Din hambarul atât de practic și bine întocmit am trecut, încuind ușa după noi, în tinda podului, unde nana Zamfira poartă cărma. Alătura cu streșina dinspre vecinul am văzut lăzi și corfe, cutii și vase mari, roata și furci de tors, site (sâte), tigăi și c. l., toate curate și frumos rânduie, după mărime și felul întrebuițării.

Lângă streșina dinspre curte era un dulap cu 2 uși și încuetoare. Pe cele 4—5 polițe am găsit, între altele,

săculețe mari de pânză, stând în șir și adăpostind poame și legume uscate, prune, corcodușe, zarzăre, felii de mere, pere și gutuie, cireșe, strugurei, agrișe și căpșuni (fragi) de munte chiar. Alte câteva săculețe cuprindeau, dechilin, porodici (pătlăgele) uscate, felii de morcovi, caralabe (gulii), apoi în amestec felioare de pătrânjei și foi tocate, mărar și cimbru. În fața atâtor isprăvi vrednice de toată lauda, în fața rândului bun și curățeniei desăvârșite, mi-am luat pălăria amănă zicând: „Nană Zamfiro! Cutreeram eu unul sate cu sutele și case cu miile, însă țărancă, care te-ar fi întrecând pe dta în hărnicie și rânduială, n'am întâlnit nici când și nicăiri.

Din pod ne-am coborât tus-trei în cele 3 pivnițe, tus-trele încăpătoare, uscate, aeroase, foarte curate și una adăpostind buți, butoieșe și alte vase, alta pentru iernat legumi (zarzavat), cartofi (baraboi, crumpene, picoci), napi (sfecle) de nutreț și bostani și a treia, întunecată, pentru iernat poame. Cămara adăpostia laptele, în vase mari și astupate de așa, că nici macar furnicile n'ar fi avut pe unde se furișă, necum cărcăiacii, șvabii, râmele sau doară șoarecii ori pisicile. În urma deșertării, vasele și șistarele (șuștarele) îndurau spălare temeinică cu leșie fierbinte.

III.

NANA ZAMFIRA ȘI FLORILE.

Pe timpul, de care vorbesc, nana Zamfira avea două grădini, una pentru legumi și pomi în dosul alor două curți, alta, „grădinița“, închinată florilor numai, înspre uliță.

Grădinița era țepăn împrejmuată cu pari groși de brad. Când am intrat mai întâiu, nu-mi venea a crede ochilor. Mă așteptam să aflu „răzoare“ cu ochișele,

busuioac, filimici, siminoc și alte flori țărănești. Când colo mă trezesc față în față cu un fel de parc orășenesc, vre-o 35 metri lung și mai tot așa de lat, croit din pașiște tunsă, șerpuită de cărări în târcoale largi și găzduind ici colo, pe sărite, figuri mici și mărișoare, pe seama florilor. În largul pașiștei se înălța falnic un rotocol în forma ouii, încărcat de micsandre (mieșunele) la fel. Aproape de șură, pe un gruiu înierbat, sta *foișorul* (filigoria), croit din prăjini de stejar nedescojit și având drept podoabă un salcâm (acaț) vânat, a cărui curpeni apucase a se încolăci preste șură.

Și figurile ce găzduiau? Doară leuștean, ismă creață, lămâiță ori resedă smerită? Vre'o 2 sau 3 pâlcuri cu resedă (rozetă), da, am găsit lângă portiță și aproape de foișor. Încolo flori după „modia“ (vorba nanei) nouă și în deosebi săbiuțe cu ridicata, belșițe, pintenăși învoalți, nalbă, garoafe, condurul doamnei, ploscuțe, eșeverii și begonii, soiuri învoalte și pe ales. Pe fâșia mărginașe erau vre'o 10 trandafiri aleși, vorba ceea, pe sprânceană, câteva tufe de liliac, caprafoiu, ghimber și iederă multă.

„Ian ascultă, nană Zamfiro! Dta la multe te vei fi pricepând, am văzut eu, dar croeala asta și alegerea florilor de aici, aș pune rămășag, a ieșit din capul altcuiva. Nana Zamfira a răspuns zâmbind: — „Așa e, croeala și alegerea n'a roit în capul meu. Grădina asta a trecut prin schimbări de necrezut. Și ca să-mi spue povestea în tignă, am luat amândoi loc pe banca din apropiere, unde nana Zamfira m'a lămurit astfel:

„Vre'o 5 ani după măritiș, ridicasem șura de alăturea. Din curtea și așa mult prea largă am rupt cât trebuia pentru grădinița asta. Câțiva ani în șir am prăsit aci legumi și puține flori din legea veche, calapăr, leuștean, saschiu, floarea soarelui, știr roșu și rezedă.

„În vre'o 3 rânduri s'a brodit să văd la oraș grădini cu flori aievea mândre. Mi se duceau ochii după ele. Și vorba dtale, cu una cu două nu mă dau ușor plainică. M'am repezit dar la oraș, de unde m'am întors cu răsaduri de flori, vre'o 4 sau 5 soiuri. Când le-am văzut izbutind, cine era ca mine? N'au trecut 2 veri și jumătate și grădinița era ticsită de flori chipeșe: balsamine (canale), cârciumărese învoalte, verbine și altele.

„Mă sculam cu noaptea'n cap și abia îți poți închipui, câtă trudă migăloasă cheltuiam până să văd isprăvite multele gruiete și rozoare, unul mai cucuiat ca celalalt. De se brodia apoi să plouă tare, mă alegeam cu figuri adânc brăzdate, cu răsaduri desprinse și cărări înămolite cu țărână. Cercat-am în sfârșit cu scânduri, cu țigle și cărămizi, întocmind un fel de morminte de gândea, că aici s'a mutat cimitirul. La nevestele din sat le plăcea și așa. Dar cu atât mai neîndestulită eram eu, care mă sbăteam ca peștele pe uscat.

„Eu unul, care m'am îndeletnicit cu florile preste un veac de om, te înțeleg, nană Zamfiro, foarte bine. Dar spune-mi, rogu-te, prin ce minune ai ajuns să ai o grădină — boboc ca asta, cu flori pe ales, în pașiște mândră, cu rotocol și cărări șerpuite?

Nana Zamfira a stat cât a stat dusă pe gânduri, apoi a răspuns pe îndelete: „Vorba „minune“ se potrivește. Da, minune s'a întâmplat de numai în povești vei găsi păreche. Deseară la cină am să-ți destăinuesc, cum și ce. Acum plecăm fără zăbavă la colindat, până a nu se fi împrăștiat nanele.

Am urmat întocmai.

Seara după cină, nana Zamfira a dat minunea făgăduită în vileag, povestind iată ce: „Gheorghe, bărbatul meu, vânduse unui domn, aici acasă, o mângăliță uriașă și 11 purcei unu și unu. Ca mâne era să-i ducem

cale de 2 ceasuri. S'a brodit că, tot ca mâne, omul meu trebuia să stee față la judecătorie. Destul că, în faptul dimineții sluga și eu descărcam mângălița și purceii în curtea domnească. Trebuind să rămân în așteptare, am ieșit în preajma cetățuiei, unde raiul pe pământ era, nu altceva. Pajiște tunsă cât cuprind ochii, mândru potecită cu brăduleți și guri de apă săritoare, cu sumedenie de trandafiri, gruiete și covoare de-ți furau vederea.

„Cu grădinarul, care împroșca apă în șiroae, am stat de vorbă lungă vreme, întrebând de una și de alta. Într'aceea baronul, care sta în fereastra deschisă, pare că asculta ce vorbiam. N'a trecut mult și s'a coborât la noi. După ce cutare slujbaș spân și plăviș mi-a numărat banii, baronul m'a luat la întrebări, mai altfel ca la spovedanie. Într'atâta altfel, că vorba era acum nu de păcate, ci de flori, legumi și pomi. M'a chemat apoi în sus la doamna, care m'a omenit cu prăjituri și cafea. De plecare mi-a dăruit, cu de-a sila, un colac cât un snop, vezi dragă doamne, pentru cei de-acasă.

„Peste vre'o 3 săptămâni, într'o Duminecă după ameazi, numai ce ne trezim cu poarta larg deschisă și — acum începe minunea — vedem întrând în curtea noastră o brișcă trasă de 4 roibi ca smei. În brișcă sus-sus era baronul și doamna, gătită ca un păun, amândoi veseli și întinzând mâinile prietenește. I-am poftit în casă cu toată inima, sărutând mâna doamnei și Gheorghe mulțumind călduros pentru cinstea, de care ne-au învrednicit.

„leșind ceva mai târziu în curte, unde am găsit roibii desprinși și rânduși în grajd, baronul n'a pregetat a examina din fir în păr șură și grajduri, cămară și pod și pivniță și tot ce aveam. Până și culcușul galițelor n'a rămas nescotocit. Și lucru de necrezut, baronița, atât de gingașă și albă ca spuma, ne-a însoțit pretutindeni,

întrebând și dânsa și gugulind mieii albi ca helgea și cei 3 cățeluși de gândeați să-i da-i de-a dura de grași ce erau.

„Până una alta am pregătit masa și i-am omenit cu ce aveam mai bun. Pe semne le-a plăcut la noi; altcum n'ar fi rămas până ce a înnoptat. Când masa era pe sfârșite, baronul ne-a lăudat de ne-a pus coarne, închinând cu paharul plin, iar baronița m'a cinstit cu un inel de aur și m'a . . . da, m'a sărutat pe mine, nana Zamfira, născută din opincă și crescând mare lângă „gruiu iepii“.

„Într'aceea s'a fost strâns satul jumătate cu droaia nanelor, cari se sgâiau prin ferestre. Că baronița s'a simțit îndemnată a mă săruta, după spusa ei, pentru hărnicia mea neîntrecută, iată cea mai frumoasă răsplată ce mi-a fost dată în viață.

„Cu prilejul despărțirii, baronul a spus, că i-a plăcut *de minune* tot ce a văzut, afară de grădinița cu flori, care n'ar fi cum trebuie, dar că ia asupra sa răscrorirea ei din temelie.

Am tăiat atunci nanei Zamfira vorba întrebând: „Pare-că tot aș vrea să știricesc și eu, cu ce ai omenit la masă pe oaspeții atât de rari și aleși?”

— „Nu-mi mai aduc aminte din fir în păr. Știu însă că, atunci era să trimit undeva, ca mâne, un curcan cât un berbec, jumulit gata. Curcanul mi-a prins bine, lucrul mare. L-am pus întreg pe masă, rumen și strălucind în abureală de-ți lăsa gura apă. Alături erau două blide largi, unul cu caise ademenitoare, altul cu vișine îndulcite, 2 clondire cu pelin învăpăiat și vin lunecos ca uleiul.

După câteva minute, în cari nana Zamfira a umplut paharele cu acelaș vin „lunecos“, dânsa a luat din nou firul vorbirii zicând: „N'a trecut săptămâna și numai ce mă trezesc cu grădinarul curții întovărășit de 4 zileri spătoși și aducând în 2 care unelte, prăjini, lădițe

și c. l. P'am întâlnit în pornirea la sapă (prașilă) cu vre'o 7 lucrătoare. Câteva vorbe și am plecat grăbită, lăsând pe grădinar să facă și să dreagă cum îl va tăia capul.

„Sosind acasă într'amurg, m'am repezit în grădiniță, dornică a vedea isprăvile zilei. Când colo, poftim Zamfiro: gruițele și figurile rase ca cu briciul și rostogolite peste olaltă, scândurile și cărămizile aruncate vâlvoiu lângă șură, iar florile, dragile mele flori, nicăiri. La întrebarea mea cam răstită, că unde-s? grădinarul a răspuns alene și, așa cred, ca în bătaie de joc: „Unde să fie! Nefiind de nici o treabă, le-am aruncat punând de-asupra, pentru foisor, vre'o 60 roabe de pământ.

„Nu cumva să pricinuesc supărare baronului, n'am mai zis cărc, deși eram cătrănită foc, de-mi venia să-i scot bulbuc pe tus-cincl. Singura răsbunare, pe înfundate și ea, a fost că, 4 săptămâni și mai bine n'am pus în grădiniță piciorul și când eram aproape, întorceam capul în altă parte.

„Cu toate acestea“, a zis primarul, „mai bem odată și am mai beut 2 pahare de vin aprins, iar nana Zamfira a încheiat povestea, deocamdată, spunând: „Într'o Duminecă, după sf. liturghie, am părăsit biserica mângăiată și cu gândul la d'alba baroniță. Noaptea ploase tăricel și acum soarele se revărsa scânteind în toată măreția lui. Ajungând în curte, un dor nepotolit m'a cuprins de a vedea grădinița, mândră ori hădă cum o fi. Am intrat cu inima încălestată, rămânând apoi smirună. Vraja întrupată mi s'a părut coborită. Cu ochii podidiți în lacrimi mi-a scăpat cuvintele: „Iartă-mă grădinarule, că n'am știut ce fac! Și grădinarul m'a iertat în dimineața următoare.

După cina ce a urmat colindării prin sat, subsemnatul am dormit boerește, fiind obosit și așternutul pufos,

proaspăt și curat ca helciu. Dimineața m'am sculat totuși deodată cu găinile, dacă nu înaintea lor. Leșind apoi prin curte, am zărit pe nana Zamfira deretecând printre flori. Purecase buruienile abia mijite și acum rânduia țărâna scormonită cu degetele răsfirate.

Ne-am salutat asemenea duor prieteni vechi. Nana era cu plivitul pe isprăvite și ca să nu o stingheresc, am dat grădiniței roată, perindând cu ochii mirați întreg cuprinsul, foisor și rotocol, figuri înflorite, brăduleți și c. l.

N'a trecut 10 minute și nana Zamfira a încopciat vorba de povestea, pe care la cină o încheiase „deocamdată“. Din spusele dănei țin a împărtași iată ce:

La îndemnul și din însărcinarea baronului, grădinarul lanoș (așa îl chieama) a croit grădinița nanei aievea „din temelie“, înzestrându-o cu tot ce trebuia: flori îmbobocite, pajiște semănată des, foisor, trandafiri, liliac și c. l., așa că nana Zamfira a luat în primire toate de-a gata.

O lună mai târziu și nana era prietenă la cătăramă cu lanoș-baci. Nu care cumva iubitele cetitoare să bănuască te miri ce, iau apărarea nanei destăinuind, că lanoș avea, în afară de nevastă și 5 copii, două cusururi omenești: pipa (luleaua) nu-i cădea din colțul lăbărțat al gurii decât poate în somn și, între noi rămăe vorba, era dușman neîmpăcat al paharelor goale. În ale grădinăriei însă, meșter ca el n'ai fi găsit de umblai cu opinci de oșel. Nu flori sau legumi sau doară pomi, firicel de iarbă nu era să nu-i știe lanoș numele și rostul. În toiul iernii avea căpșuni însângerate cât nucile de mari și garoafe înflorite cât vrăbiile. Umblase lanoș mult prin lume. Nu mai puțin de 14 ani a fost în slujba unor grădini boierești din Craiova și lași așa că grăia românește, vorba nanei, „ca pe apă“.

Cum și unde s'a înzghebat prietenia, ei vor fi știind. Destul că lanoș mergea când și când la nana Zamfira și nana la lanoș care, în schimbul plocanelor și clondirului îmbiat, bucuros ținea școală, răspunzând la necurmatele întrebări și lucrând cu nana împreună, odată în „raiul“ baronului sau aiurea, altedăți la altoi, legumi, vițe de vie și c. l. După a cincia lecție, care a dăinuit din zori și până la amezai, grădinarul spunea la toți și toate, că „ucenică“ dibace, isteasă, îndemănatecă și ascultătoare ca nana Zamfira nu s'a pomenit. Lecțiile nu îndurau poticneală decât cel mult până să-și aprindă lanoș-baci pipa din nou. Norocul, că asta se întâmpla cam des și pe îndelete, tutunul ce purta fiind deseori jilăvos. Altcum nu știu nici eu, cum ar fi răsbît bietul lanoș a da răspuns atâtor întrebări. Mi-se pare, că el însuși prășia tutunul, fumându-l cam în pîrgă, până a nu se fi uscat foile îndeplin.

Din ceace mi-a povestit nana Zamfira știu, că grădinarul a început lecțiile prin a-i arăta nanei din fir în păr croeala „raiului“ și glăsuind cam astfel:

„Ori cât de mîndre, florile nu ies la iveală decât în pajiște tunsă, atît de binevenită și prielnică ochiului. Desbracă de pajiște fermecătoarele noastre poieni, dealuri și coaste și apoi zi frumuseții de afară rămas bun! De vrei croeală îndemănatecă și ieftină, sapă, cu hârlețul (arșeul, hârșeul), grădina întregă așa cum e și îngroapă ușurel cu grebla semințele de iarbă, 3 sau 4 soiuri pe ales, în amestec cu tot atîta iarbă engleză (zizanie), cea mai frumoasă din toate, însă dăinuind abia 3 ani. Dacă a cumpăra semințe nu te înduri, scumpe fiind, seamănă floarea ce rămâne din fân proaspăt și neburuienos. Cu ajutorul a 3 sau 4 scândurele late, poți croi în pajiștea tineră figuri după plac, mici și mari. Decât „morminte“ între blane sau altă „bidiganie“ cocoșată, negreșit mai

bine în largul pajiștei, un gruiu sau rotocol întins și puțin cucuiat, împodobit cu flori, cari înspre mijlocul rotocolului se înalță treptat. Decât iarăși clinuri, stele sau alte figuri colțurate, hotărît mai bine rotunzite, încâtva pieptoase, aruncate în pajiște iac'așa pe nimerite și figurile găzduind una un fel de flori și alta altul. Vetre pleșugite ce s'ar ivi în pajiște le petecești cu glij de aiurea ori semănând ierburi. Tot așa poți cârpi sau desfrînța o figură sau alta, fie că n'a ajuns răsadul în așteptare, fie din altă cauză.

„De cărări strâmte, cotite, oable ca luminarea sau cufundoase să te ferești ca de ucigă-l toaca, înțelegând cărările în grădina de flori. Cu atît mai practice sunt cărările late și deci încăpătoare, bine prunduite, șerpuind în largi târcoale la înălțimea pajiștei învecinate sau cel mult cu 10 centimet. mai adânci.

„De dragul priveliștei, care ridică frumusețea și desfată privirea, sădește trandafirii înalți, liliacul și alte tufe pe miezuină sau prin unghiere soroase, iar florile mărunte înspre mijlocul grădinii de așa, ca ochiul să poată răsbate pretutindeni. Cu iedera și condurul doamnei îmbracă trunchiuri golașe, zăbrele (grilajuri) sau păreți. Înadins ți-am plăsmuit foisorul din pari țepeni și numai 2 salcâmi (acați) vineți cari, preste 10 ani cel mult, vor încăleca foisorul înalt cu șură cu tot, roind an de an, în ajunul primăverii, sumedenie de flori mari și mîndre de are să înhoalbe ochii satul întreg, dacă nu și satele dimprejur. Decât acoperiș pe foisorul svelt și aeros, mai bucuros văd un dulău cu oala în cap. În grădina de flori pomii n'au ce căuta nici purceii sau doară iezii dtale. Și acum lasă-mă nano, să-mi aprind pipa din snou.

După spusele nanei, cam așa glăsuia lanoș și nana Zamfira îndopa minunățiile auzite și văzute cu amândouă urechile și amândoi ochii ei de leoaică.

IV.

NANA ZAMFIRA ȘI FLORILE.

(Urmare).

„Nană Zamfiro“, i-am zis, ca să mai răsuflă o leacă, „dacă nu-i cu supărare, am să te descos temeinic, cum ai descusut dta pe Ianoș-baci. Spune-mi te rog, din câte a făptuit Ianoș aici, ce a mai rămas până astăzi? — „Ce să rămâe? Nimica toată: cei 2 salcâmi (acați) vineți, 2 trandafiri galbeni „moșonil“ (Marechal Niel), tufele de liliac, iedera, lăcrămioarele, brazii, săbiuțele, begoniile și încolo pace. Tot ce vezi aici, până și croeala multor figuri și iarba primentă au ieșit din mâinile astea. — „Harnice mâni și vrednice de lauda ori și cui. Dar să-mi arăți acum, fie și în pripă, multele răsaduri de flori unde și cum le prășești?”

Drept răspuns nana Zamfira m'a poftit înspre miezuina șurii, alătura căreia să întindea, în fața soarelui, un strat țărânos, cam 8 metri lung și preste 1 met. lat. Asta era „școala“ (pepiniera), în care nana prășia răsad de flori an de an, adesea îndoit mai mult decum îi trebuia.

Dar să dăm cuvânt nanei Zamfira care, în graiul ei scurt, răspicat și măduvos, m'a lămurit astfel:

„În preajma iernii sap adânc, cu hârlețul, atât rotoocolul și figurile cât și școala, punând apoi bălegar putred din greu. Primăvara sap din nou, deocamdată jumătate școala, o greblez și împart în tăblițe de câte 1/2 met. Câte tăblițe, atâtea soiuri de flori prășesc, din semănță, din sade, butași și puieti, după soi.

Un capăt al școalei purta *răsadnița*, înciripată dintr'un coș (părcan) de blane și de-asupra 2 ferestre mari, acoperite cu rogojini de trestie. Răsadnița, împărțită și ea, prin lăfișori sau bețișoare, în tăblițe mărunte, cuprinde de o lature mraniță cernută în grosime de 25 centimet.

iar de ceealaltă nisip (năsip) spălat și mărunț pentru mic-sandre și alte 2—3 soiuri năzuroase, pentru sade de agriși și trandafiri. Coșul răsadniței e așezat într'o groapă umplută cu frunziș din belșug. Așa dar o răsadniță călduță. Mranița o căpătase de geaba la început; de mulți ani încoace o pregătește nana, din frunziș putred sau compost trecut printr'un ciur rar și nisip.

„Și, nană Zamfiro, cum pregătești *compostul*? — Răspuns: „În cutare unghier ascuns am o groapă foarte încăpătoare, în care arunc care când se brodește: cotoare netrebnice, plivitură, găinaț, sânge, cenușă udată, funingine, pene jumulte, drențe, zoiu scurs din grajd sau gunoiu, măturătură de pretuțindenți și în deosebi frunziș din amândouă grădinile, uneori și var fărâmițat, țărățe de lemn (rumeguș), putregaiu și mulțisor nisip mărunț. După 3 sau 4 ani pun sluga de aruncă compostul prin ciur și capăt astfel *mraniță* din belșug sau „*paprică* de flori“ cum îi zice Ianoș, care pune ardeiu măcinat cu pumnul în mai toate mâncările așa ca nu m'aș fi mirat de-l vedeam punând și în pipă.

„Cu „*paprica* baci““, nană Zamfiro, nu scapi de mine. i-am zis, întrebând mai departe.

Pe când eram la ea în gazdă, nana Zamfira avea flori multe, vre'o 20 neamuri, în parte covârșitoare mândre, răbdurii, ușor de prăsit și vrednice de împământenit și în grădinile țărănești. Descrierea pe larg, fie și numai a celor mai de frunte, m'ar duce prea departe. Rămâne dar să încopciu cunoștințele mele de ale nanei Zamfira, mărginind descrierea la ce este mai neapărat. Încep cu

Begoniile, cari sunt de două feluri: foioase și tuberculoase. Din cauza foilor adesea uriașe, gingașe și deci rupăcioase, cele dintâi se țin în vase, la umbră și adăpost. Mai presus de ele sunt begoniile înzestrate cu

câte o tuberculă sau modâlcă (nodâlcă) negricioasă, care dăinuiește ani în șir. Cele dintâi tubercule se cumpără de-a gata. Puii lor se măresc treptat și preste 1 an sau 2 înfloresc, la fel cu tubercula-mamă. Puține alte flori sunt așa chipeșe și luminoase. Ele se perindă mereu, din Maiu și până începe bruma, care le stâlcește. Întâietate se dă multelor soiuri cu flori mari, simple sau învoalte, albe ca zăpada, aurii, însângerate sau chinovarii. Înmulțirea e foarte ușoară, neavând decât a sădi, în săpătura greblată, modâlcile iernate la un loc scutit de ger, șoa-reci și udeală. Begoniile nu au miros.

Din cunoscutele **brumărele** (numite și ploscuțe) fac parte numeroase soiuri vâratice (anuale) și dăinuitoare

Brumărele stelate.

(perene), cu flori măndre și adesea luminoase, cari se reinnoesc neconținut, în colorii fel și fel îmbinate. Vestit e cu deosebire soiul stelat. Prăsirea din răsad. Soiurile

dăinuitoare îngăduie înmulțire din tulpinele destrămate cu îngrijire la câte 4 sau 5 ani.

Caprafoiul (*caprafoiul*) e tufă lemnoasă cumpătată, cu măndre flori galbene sau portocalii și mirosind plăcut. Înmulțirea din sade sau butași, prăsirea din semânță mergând în silă.

Brumărea țintată.

Cu numele de **cetinoase** (coniferi) însemnăm arborii înzestrați cu cetină drept foi, așa dar brazii, molizii, pinii, tisa, zâmbrii cum și ienupării (jneapăni), jepii (jipii) și așa m. d. Recomandăm cu deosebire bradul alb (b. nemeș), molidul argintat, tisa și ienupărul iernatic. Cetinoasele iubesc aerul umed, căldura potolită și pământul fraged, ușor și mănos. Decât arborii sădiți des sau în rânduri oable mai bine răzleți în grupe de câte 3—12.

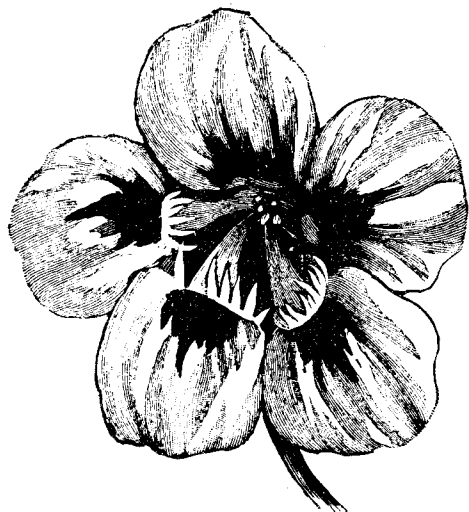

Caprafoiu.

Coprinele (*cuprinele*) se țin de cepoase. Din ceapa castanie se înalță un falnic cotor, 30—40 centim. și purtând la vârf flori mari, simple sau pline, albe, portocalii sau gălbioare de o rară frumuseță și gingășie. Foarte ademenitor e mirosul și binevenit faptul, că florile se ivesc deodată cu grăbitele viorele. Înmulțirea din multele cepșoare, cari se prind și înaintează cu înlesnire, desprinse și sădite fiind cu începere din Iulie. Gerul nu le strică.

Condurul doamnei (*căltuneii, lobidragii, sultănelele*) are vreji acățători, cari roiesc sprinten flori mari de un cârmăziu aprins sau galben învărgat, uneori

pestriț. Prăsirea se face prin apăsarea firelor cu degetul, în depărtare de 30 centim. Cere lumină multă, udă-

Condurul doamnei.

turi repetate și pământ rodnic, săpat adânc și gunoit de toamnă.

Eșeveria are foi scurte, cărnoase și formând lângă pământ un smoc rotund numit *rozetă*, din care se ridică 2—3 cotorele svelte, presărate cu flori șofrăanii sau roșcate. Între cele 8—10 soiuri găsim deosebire în ce privește mărimea, întocmirea și culoarea. Toate cer soare mult și pământ cam nisipos. Înmulțirea e decum abia s'ar putea mai lesnicioasă, neavând decât a sădi puii adesea

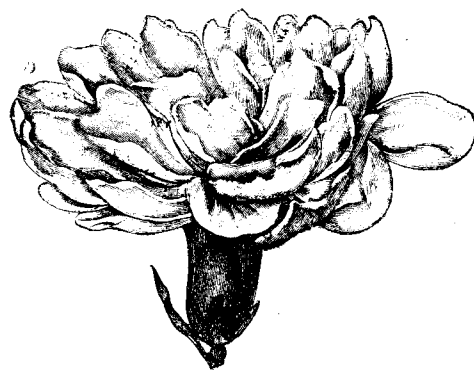

Eșeverie.

mulți, cu sau fără rădăcini. Iernarea rozetelor de prăsilă se face în pivniță unde e lumină. Nana Zamfira împrejmuisse cele 2 covorașe cu eșeverii la fel.

Floarea soarelui (*sora s.*) învoaltă se prășește semănând câțiva sămburi unde plantele au să rămână. Cere soare și udături din belșug. Priincios e săpatul adânc de toamna, de asemenea îngrășarea cu mult gunoiu dospit de bovine. Se cultivă bucuros în apropierea apei, lângă tufe sau arbori. Soiul cu flori simple nu are ce căuta în grădină.

Garoafele sunt flori prețioase, totdeauna binevenite și mândre în toată puterea cuvântului. Deosebim soiuri

Garoafă.

câte și mai câte, înalte, și pitice, fulgoase și dințate, toate cu flori mari sau uriașe, albe ca helgea, vișinii sau izbitor purpurii și catifelate, trandafirii, viorii sau galbene, pestrițe, stropite, învărgate

sau tivite, gulerate și c. l. Prăsirea din semânță, sade sau butași anevoioasă fiind și ușor dând greș, va rămânea în sarcina grădinarilor. Rămâne dar cumpărarea răsadului întremat gata. Garoafele înfloresc în dricul verii. În grădina nanei am întâlnit două „medalioane“ împodobite cu garoafe uriașe în culoarea sângelui închiegat.

Luca are foi lung, totdeauna verde și formând o rozetă stufoasă, din care mâneacă trufaș un cotor cu bu-

chet majestos, încărcat de flori clopotoase, alb-gălbui, de o frumusețe neîntrecută. Luca înflorită farmecă toate privirile și cucerește mirarea ori și cui. Binevenit e pământul rodnic, cam văros, cald, adânc răsoit și fraged. Înmulțirea din pui desbinați și sădiți cu îngrijire aiurea. Întremarea ține 2—3 ani. Înflorește vara.

Lăcrămioarele (numite și *mărgăritărele, sufletele*) sunt mici flori drăguțe și mirosind foarte plăcut. În cultură găsim lăcrămioare simple și învoalte, albe și trandafirii sau tivite cu alb. Din o singură tulpină dobândim cu timpul zeci de plante la fel. Priincios le este pământul încâtva umbrit, pufăios, cam umed, bogat în compost și putregaiu. Înfloresc primăvara.

Lăcrămioare.

Liliacul (*iorgovanul, mălinul*) se cultivă bucuros pentru multele ciorchine (raceme) încărcate de flori simple sau învoalte, albe sau albastre, liliachii sau adânc purpurate. Între virtuți se numără, că înflorește așa de timpuriu și miroase frumos, că îndură gerul neșignit și poate fi ușor înmulțit din vlăstările (puii) și așa prea multe, cari deci ar trebui stirpitate fără amânare. Liliacul învoalt și de soiul ales se înmulțește oculând pe soiul îndatinat sau pe lemnul cânesc.

Nalba învoaltă are cotor puternic, 1—2 met. înalt și semănând a buchet pompos, cu flori în cele mai felurite, luminoase și gingașe colori, după soiul. Nalba cere loc cât mai soros, gras și adânc desfundat (jugărit). Semănată fiind prin August și apoi sădită spre

a se întrema, ea înflorește în anul următor. Iernarea sub frunziș sau buruieni, în liber. Depărtarea între plante e de 60 centim.

Micsandrele (*micsunelele, șivoiul*), copiii răsfățați ai nanei Zamfira, sunt de multe feluri, toate înfățișând ciorchine falnice din flori învoalte, adesea sclipitoare și mândru zugrăvite. Din cauza gingășiei înăscute micsandelor, prăsirea e anevoioasă. Vorba e, că micile plante adesea lăncezesc și pier rând pe rând, semănate fiind ca de obicei. Cauza e bălegarul sau compostul. Semănatul ar trebui îndeplinit în mranită de frunziș și tot atâta nisip mărunt și spălat. Firele cu muguri subțiri și ascuțiți se înlătură ca neavând flori învoalte, cari se ivesc, știut e, din mugurii scurți și groși. Stropitul cu apă se va repeta la câte 3—4 zile numai. Strămutarea urmează după o ploaie caldă sau macar seara pe răcoare. Scormonirea, plivitul și ținerea pământului în curățenie sunt îngrijiri dela sine înțelese.

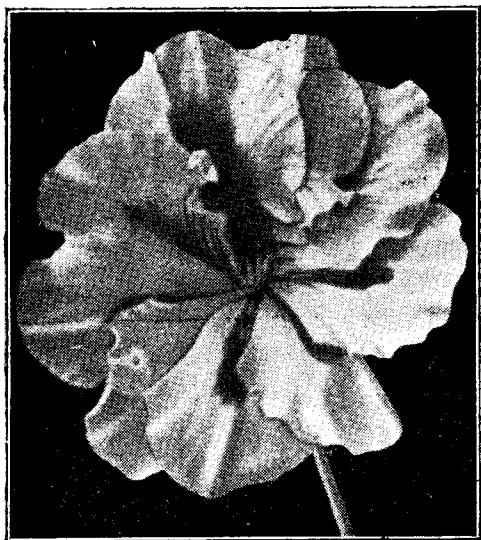

Micsandre.

Pelargoniile (*mușcatele*) sunt flori cumpătate, mândre și foarte răspândite. Se cultivă deseori și în vase. Binevenită e mai ales perindarea neîntreruptă a florilor, adesea luminoase și viu sau izbitor zugrăvite. În osebite de soiul cu foii tărcat, care cere loc gras, celelalte soiuri se împacă și numai cu puțin compost. Sadele împlântate cu săditorul prin Iulie se prind cu înlesnire, dacă contra arșiței se ocrotesc cu foi de brustur sau altceva. În toiul creșterii se udă des, seara pe răcoare, cu apă stătută. Iernarea urmează în pivniță sau aiurea la răcoare, unde

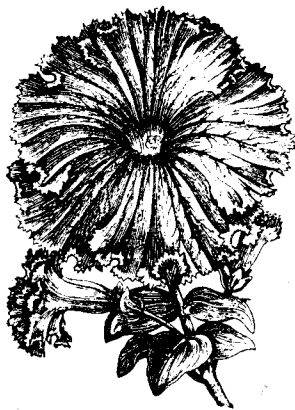

se udă rareori. Săditul în grădină se face cu începerea lui Maiu. Înfloresc până sosește bruma, care le îmbrânțește.

Pelargonie.

Petuniile sunt flori de întâiul rând. Deosebim soiuri cu flori simple, ciucurite (crețe) și pline, albe, trandafirii și izbitor purpurate, viorii, unicolore sau fărcate, stropite, învărgate, pestrițate, gulerate și așa m. d. Belșugul în flori, cari se reinnoesc mereu, cultura lesnicioasă și faptul, că se îndestulesc cu aproape ori ce pământ, sunt

Petunie.

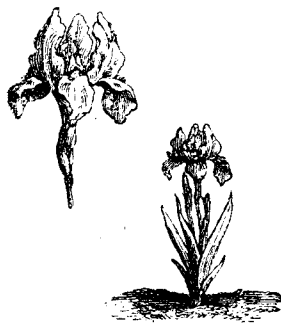
virtuți, cari asigură petuniilor răpândire crescândă în viitor. Supărăcios e, că se corcesc ușor și că florile pline trebuie înmulțite din sadele sau butașii exemplarelor iernate la adăpost. Micile sade se prind și înainteză grabnic. Nana Zamfira ținea morțiș la petuniile ei pitice, cu flori uriașe, simple, întunecoase și barșonate, în parte ciucurite sau învoalte, albe ca zăpada, viu împurpurate sau pestrițe.

Rujile de toamnă sunt flori văratice obștește cunoscute. Aproape nesfârșită e felurimea colorilor. Întăietate se dă timpuriilor pitice, avute în flori mari sau uriașe, lățărețe sau rotunzite, panglicate sau fulgoase. Bine le merge în fața soarelui și pamântul fiind mănos, cam ușor și săpat în două rânduri.

Ruji de toamnă.

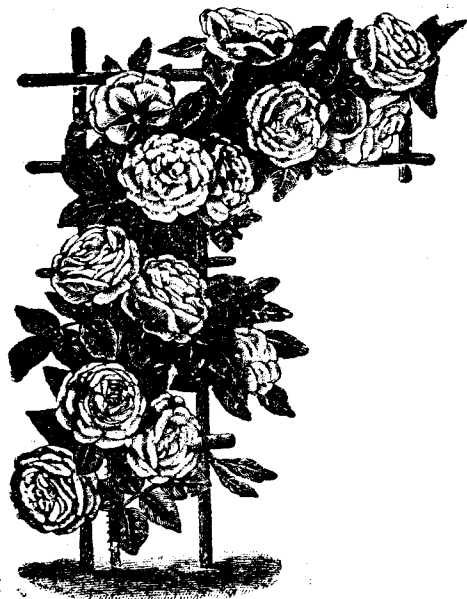
Stânjineii cu modâlci cărnoase și foi ca spadele, din cari mănecă cotoarele țepene și purtând la vârf flori mari, vinete, albe, gălbui sau mătăsoase. Puține alte flori sunt așa răbdurii, cumpătate și ușor de înmulțit, neavând decât a sădi aiurea modâlcile desbinate la câte 3 ani.

Stânjinei.

Trandafirii (rozele) sunt priviți și astăzi ca stând în fruntea tuturor florilor. Soiurile, în număr de preste 2000, paradează în colori fel și fel. Bucuros se cultivă în timpul de față trandafirii cunoscuți sub numele de *indiani* sau *tea* și *remontanți* cum și cei *chinezști*, *Bourbon*, *pitici*, *suitori*, *de lună*, *mușchioși* și *ple-*

toși. Și unii și alții se înmulțesc oculând pe măceși crescuți diu sămburi, din sade ținute în adăpostul răsadniței

Trandafiri (ruze).

sau butași. Pământul ar trebui deseori scormonit, stirpind și buruienile încă mici, de asemenea păduchii de frunză, ilenele și omizile veșnic flămânde. Iernarea se face sub frunziș împovărat cu glijă sau altceva.

Veighelia e tufă lemnoasă, vrednică de împământat și în grădinile țărănești, răbdurie fiind și bogată în flori mari, gin-

gaș colorate, mândre și dăinuitoare, când albe sau fildesii, când adânc însângerate, viorii sau învărgate cu alb. Înlăturate nu ar trebui decât mladele prea dese, uscate, strâmbe sau îmbătrânite. Veighelia izbutește mai cu seamă în pământul soros, gras și adânc săpat. Înmulțirea din sade, pui sau butași. Bobocii se desfac prin Maiu sau Iunie.

Zorelele au, știut este, flori mari și multe, albe sau cărămizii, tricolore sau galbene, chipeș țintate, pistruite și mirosind plăcut. Vrejii lor subțiri și mlădioși

îmbracă sprinten zăbrele, foișoare, păreți sau arbori pleșuviți. Prăsirea din semanță. Cerințe neapărate sunt: cultură în plin soare și udături îmbelșugate. Dintre celelalte

Zorele.

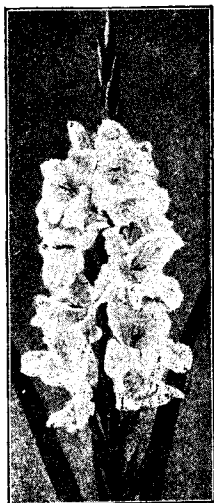
Garofiță.

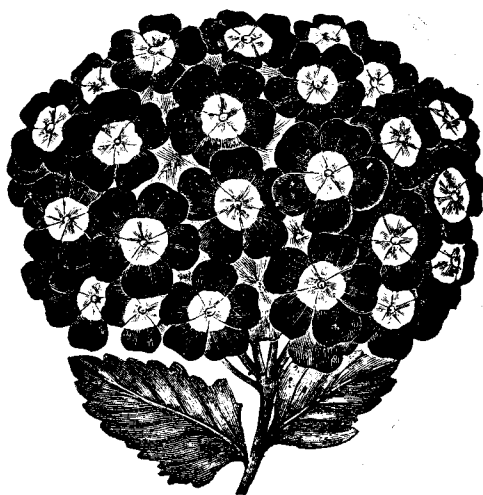
Popilnic.

flori mândre, zeci și sute la număr, vom înșira simplu cu numele pe cari urmează: balsamine (canale), crin,

degețel (degetar), garofițe, popilnic, resedă (rozetă), săbiuță, toporași, tufănică, tulipan (laleauă), verbine.

Săbiuțe.

Verbine.

V.

NANA ZAMFIRA ȘI LEGUMILE.

Sub cărma dibace a nanei Zamfira am aflat, în afară de grădinița florilor, o grădină de peste 2 jugăre, odinioară câmp deschis și făcând parte dintr'o luncă și moșioara unui țăran rămas în America cu familie cu tot. Grădina era împrejmuțată cu gard țepăn și bine streșinit. În spre cărarea mijlocie duce o poartă de intrat cu carul și ușa de alături, care se închidea singură. Prin fundul grădini, câțiva pași dela gard, curgea alene un pârâu mărișor cu apă cam turbure. Grădina era împărțită în două jumătăți: legumăria și pometul. Drept miezuină servia un pârâu sec, pentru scurgerea apei de prisos.

Legumăria, cu care încep, se află în vecinătatea curții, așadar la îndemână. O a doua cărare trece de-a curmezișul, întâlnindu-se cu cea dintâiu tocmai la mijlocul legumăriei, împărțită astfel în 4 table la fel. Cele 2 cărări, amândouă oable, înierbate și bune de cosit, măsurau în lățime vre'o 3 met. Pe marginea legumăriei, între gard și table, se întindea un strat osebit prin o cărare îngustă și cuprinzând, școala (pepiniera) răsadurilor, apoi legumi și tufe dăinuitoare: hrean, macriș domnesc, tarhon, căpșuni, smeușiș, agriși și c. l.

Până a nu fi examinat cuprinsul alor 4 table și pregătirea de mainainte, am rugat pe nana Zamfira a mă lămuri asupra stratului vecin cu gardul, începând cu școala amintită.

Nici n'am isprăvit bine întrebarea și văd întrând, în pași mărunței, o nevastă curățică, oacheșă și drăguț îmbujorată, cu pieptărel nou-nouț și poale mai prea lungi, dar albe ca zăpada și căzând în dese creșuri.

Cât ce a zărit-o, nana Zamfira mi-a șoptit dărză și încruntând sprâncenele: „Tocmai ea a lipsit, Veta „poală lungă“. Veta s'a rugat de răsaduri sub cuvânt că, semințele ei, pe semne învechite fiind, au răsărit abia ici colo, că găinile și doi purcelași i'ar fi potopit răsadul cumpărat și că nana și așa aruncă pe gunoiu multele răsaduri ce-i prisosesc, că teacă că pungă... Ce săpuneală fără săpun i-a tras nana Zamfira, ușor vă puteți închipui. Când Veta, poreclită „poală lungă“, a dat să iese împletecindu-se, iată că se apropie sficioasă o bătrână petecită și cam adusă de spate și roagă pe nana, n'am putut înțelege, de ce. Nana Zamfira a întrebato de una și alta, îmbiindu-i un scaun ca să răsufle o leacă, apoi i-a dăruit un răvar mare de făină galbenă ca aurul, 2 colăcei, câteva pere fierte și de rămas bun 2 păhărele rachiu de drojdie.

După plecarea bătrânei, nana Zamfira mi-a dat răspunsul ce urmează: „Eu pregătesc școala legumilor tocmai ca pentru flori, adecă îngraș pământul, la câte 2 ani, cu mult gunoiu dospit și pun sluga sau cutare ziler de sapă adânc cu hârlețul în ajunul iernii. Cât ce s'a desprimăvărat încâtva, sap din nou, greblez și împart școala în tăblițe, apoi împrăștiu semințele și le îngrop ușurel cu dinții greblei de lemn, bătând în sfârșit țărâna pufăită cu dosul unei lopeți oable și udând temeinic cu stropitoarea. Cât ține creșterea în școală, smulg buruienile toate-toate, rărind micile legumi când și când și udând seară de seară, se înțelege, când nu plouă. Decât fire pițigăiate, negreșit mai bine scurte și grosicioare cari, sădite după ploii, înaintează văzând cu ochii.

„Prin aceea, că strămut răsadul tinerel, pentru 2 sau 3 săptămâni aiurea, el se întreamă de minune, mai ales dacă-l ud des. De sădit în table mă apuc după ploaie, nici când pe uscăciune și cu atât mai puțin pe vânt sau doară în arșița soarelui. Când n'am încătrău, sădesc seara pe răcoare și stropesc, din belșug, înainte și nemijlocit după sădit. Cu ocazia strămutării în straturi, scot răsadul cu deosebită îngrijire, scurtez rădăcinile prea lungi și împlânt firele cu puțin mai afund decum au stat mainainte.

„Ceeace te va fi mirând e, că eu una, urmând pilda iscusitului lanoș, seamăn de toamna semințele, cari încolțesc și răsar foarte în silă, așadar ardeiu, ceapă pătrânjei, porodice (pătlăgele) și țelină. Nu seamăn de-a dreptul în straturi decât legumi, cari nu îngădue strămutare, așadar castraveți, păstăioase, ridichi, pătrânjei și alte rădăcinoase. Abatere face țelina, care trebuie sădită, dacă e să dobândim căpățini mari.

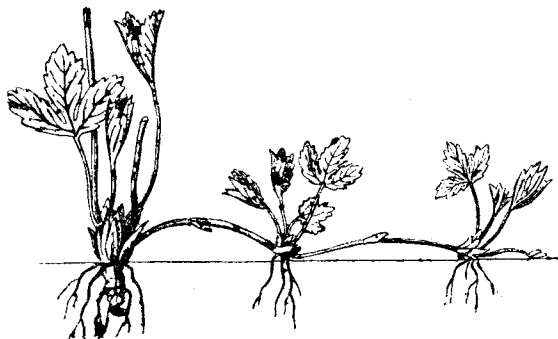
La întrebarea mea, dacă nevestele o urmează întocmai, nana Zamfira a răspuns: „Multe fac ce văd fă-

cându-se la mine, însă multe altele merg pe calea obiceiului din moși-strămoși, trăgându-se semănatul cu săptămânile, semănând mult prea des, sădind firele prea adânc și hotărît prea aproape de olaltă. În fruntea celor îndărătnice merg, ceeace grozav mă scârbește, nepoata și fata mea Ana, în tovărășie cu Lina gură pârjol și Veta poală lungă minte scurtă.

„Te rog acum nană Zamfira, să-mi spui câte ceva și despre smeură și căpșuni.

„Prea bucuros. Bătrânul lanoș, pășitul meu dascăl, era îndușmănit cu smeura, zicând apăsător, că prea s'ar lăfăi și că nu-i chip a o înfrâna. Țineam însă morțiș să an și eu smeură. Mi-am adus astfel o tulpină rădăcinoasă, pe care o am desbinat, sădind firele unul câte unul la depărtare de 1 met., în pământ temeinic gunoit și adânc desfundat. De când se desprimăvărează și până la Sf. Marie cea mică scormonesc pământul cu săpăliga în 3 sau 4 rânduri, ciontând apoi cotoarele rodite și înlăturând mulții pui slăburii.

„Pentru căpșuni (fragi) de grădină aleg un pământ încâtva cleios, gunoit din belșug și săpat adânc.

Căpșuni (fragi).

Prin Iulie după ploaie sădesc puii rădăcinoși, așadar bine întremați, cu 2 degete mai adânc ca mainainte și 30 centim. depărtare unul de altul. Cu chipul acesta am dobândit an de an căpșuni uriașe și din greu. Prăsirea e ușoară, dar cu atât mai uricioase sunt vlăstările afoase, cari trebuie forfecate temeinic, în 2 sau 3 rânduri. Când tulpinile încep a lâncezi, la câte 3 sau 4 ani, pregătesc o nouă căpșunerie, sădind puii bine întremați aiurea. La câte 2 ani aștern printre tulpini mult bălegar sau compost, iar toamna presar mulțișor frunziș împotriva gerului sec, care ar stingheri rădăcinile și așa scurte și uneori desgolite.

Despre *hrean*, pe alocuri *hirean* sau *rean*, mi-a împărțășit nana o poveste mai lungă, din care scoatevoiu la iveală ce mi-se pare mai neapărat. Înainte vreme nana Zamfira a fost prăsit hrean și în mare, câte 20—35 măji. Că i-a adus frumos câștig, eu unul nu mă îndoesc. Prielnic hreanului e pământul desfundat, ușor, cald și îngrășat cu mult bălegar dospit. Înmulțirea se face din rădăcini subțiri și oable, înfipte, cu săditorul, în săpătura greblată, la depărtare de 1 șchioapă. Prin luna lui Cup-tor, rădăcinile se desgolesc de pământ cât mai afund și se curăță cu tăișul sau foarfeca, de toate ramurile și toți mugurii, negreșit în scopul de a îngrămădi mătza în puținele rădăcini rămase. Urmând astfel, dobândim hrean de o neîntrecută grosime, așadar marfă bănoasă. Udatul e de prisos, dar cu atât mai neapărată ținerea pământului în curățenie, prin 3 scormoniri cu sapa. A rupe o parte a foilor este a despoia hreanul de gurile, prin cari se nutrește.

Isprăvind vorba și cu *macrișul domnesc* (*m. de grădină*), care se face ori și unde, apoi cu *tarhonul*, care cere pământ gras și iarna adăpost, am trecut cu vorba, ocolind tablele, la

Apa de udat, în lipsa căreia legumăria nu plătește o para chioară, vorba lui Ianoș (după spusa nanei). Aici e locul să arăt că, grădina nanei Zamfira înzestrată era cu 3 „basinuri“, un fel de gropi mari de beton armat și stând în legătură cu apa pârăului. Când nana a încercat a se fuduli învărtind sprinten cutare mâner „vrăjit“ de alătura, apa a curs gărlă în basin.

„Odinioară, când lupul era cățel și eu cu mult mai tineră, zău nu-mi venia să râd. Căram la apă câte 12—15 ciubere pântecoase de-mi pocnia crucea spinării. Mai târziu am mânat apa de-a lungul unui maț de pânză. Lucrul mergea șchiopătând ca vai de loc. Un mare cusur era ridicatul apei cu bota, ca să nu mai vorbesc de multele reparaturi. Acum e floare la ureche. La mărunțișuri nu mă cobor. Atâta numai că, în vreme de mult 2 ceasuri, putem uda bine jumătate legumăria. Roadele îndoit mai mari ce dobândim prin udări îmbelșugate răsplătesc cu prisosință munca și așa ușoară, plăcută și înde-mânatecă. Față de câștig puțin trag în cumpănă cheltuielile, ceeace bărbatul meu și-ar putea dovedi negru pe alb.

Sosind timpul colindării prin sat, nana Zamfira m'a părăsit deocamdată, având de a pune la cale una și alta. Într'aceea am examinat *apaductul* grădinii. Lângă pârău era un basin încăpător și alătura o pompă mare cu lanț și dopuri ca ouăle. Învărtind mânerul și cu el rotila cu lanțul spânzurat cu tot, apa se revarsa potop în basin, unde, după spusa nanei, rămâne totdeauna de azi pe mâne sau poimâne, spre a se încălzi la soare. Cele 3 basinuri mergeau coborându-se treptat. Tus-trele erau încopciate printr'un tub (maț) de tuciu adânc îngropat. Udatul se face cu stropitoare și luând în ajutor un lung maț de pânză, care în cuprinsul legumăriei ajungea ori și unde.

A urmat apoi colinda amintită și cercetarea școalei și primăriei, așa că abia ca mâne, într'o Miercuri, a fost dată puțința de a examina, însoțit de nana, cuprinsul tablelor închinat legumăriei. Am deschis eu vorba zicând nanei:

„De cum am intrat, ieri după masă, a trebuit să-mi bată la ochi sumedenia usturoiului ce văd aici. Din cele 4 table foarte mari nu mai puțin de 3 sunt ocupate de usturoiu (aiu) numai. Nu cumva astă primăvară au nins aici căței de usturoiu? Chiar numai tabla dintăiu, una singură, găzduște legumi felurite, după vechiul obicei.

Drept lămuriri nana Zamfira a spus, că are afară la câmp de 3 ori atâta usturoiu și mai și, că povestea belșugului în usturoiu e cam lungă și ciudată fiind, o va spune altădată.

Ca să nu încurcăm ițele, i-am ațintit privirea asupra tablei dintăiu cu rugăminte a descrie, fie și în treacăt, pregătirea și mersul urmat. La întrebările puse, nana Zamfira a răspuns că, de ani încoaci „*tabla casei*“ e menită de a împăca toate trebuințele bucătăriei și că nu are de a face nici în clin nici în mână cu celelalte 3 table închinat negoțului. La câte 3 ani tabla se îngrașe toamna cu mult bălegar dospit de bovine, care se împrăștie deopotrivă, săpând apoi cu hârlețul cât se poate mai adânc. Printre brușii (bulgării) îngrămădiți lângă și peste olaltă gerul răsbate adânc și cu înlesnire, mijlocind frăgezirea atât de priincioasă. Cu începerea primăverii, cât ce tabla s'a sbicit binișor, ea se sapă din nou, însă numai pe jumătate. Săpătura se greblează fâșie de fâșie, se obleşte pe margini și la urmă se împarte, cu sfoara întinsă țeapăn, în straturi de câte 120 centim. lățime și având lungimea tablei.

În straturile astfel pregătite se seamănă fără amânare *spanac* (spinat) *mazăre de grădină*, *sfeclă roșie*,

salată (lăptucă). Ceva mai târziu se pun *cartofi și fasole oloagă*. Nana Zamfira și-a însușit bunul obicei de a semăna foarte rar, jumătate sau și numai o treime din cât seamănă alte țărance. A doua jumătate a tablei se pregătește la fel și anume pe când încep a se întrema multele răsaduri: *ardeiu*, *caralambe* (calarabe, gulii), *ceapă*, *lăptucă cu căpățină*, *țelină*, *varză albă*, *creață și roșie*, așadar soiuri, cari mai ales ele alcătuiesc grădina de legumi.

Castraveții și bostăneii (dovleceii) se cuibăresc, cu începerea lui Maiu, în pământ foarte gras și adânc scormonit.

Un mare neajuns e că, la croirea straturilor, sătencele noastre se feresc de *sfoară* ca de belea. Urmarea firească sunt răzoarele adesea strâmbе, neegale și semănând a morminte.

După masa înzestrată cu de toate, între altele cu varză și piepturile duor boboci îngrășați de găscă, cu vin minunat, brânză și mere pe ales, ne-am așezat alene, primarul și eu pe otomana pufoasă, iar nana Zamfira în jilțul ei de piele, de unde ne-a îmbiat cafea neaoș turcească cu caimac. „Acum numai ciubucele ne lipsesc și cineva să ne gădile la tălpi“, am zis glumind pe turcește, iar nana Zamfira a răspuns: „Cu gădilitul e treaba mai încurcată. Dacă poștești însă, bucuros aduc ciubucul nou-nouț, ce-l am, cu țeve de 3 coți și ciutură cât oul de puică“.

Într'aceea s'a amestecat și primarul în vorbă întrebând, dacă am luat știre de povestea cu usturoiul și semințele de prăsilă, la cecece nana a zis: „Înadins amânai spusele până după masă, spre a vorbi în tignă. Și fiindcă dnul profesor n'a apucat a se dumiri, fie și pe scurt, încep povestea din capul locului.

„Câteva săptămâni după vizita baronului, ne pomemim într'una din zile cu Ianoș gâfâind de năduf și aducând pe un „aghent“ gătit foc, cu lăntuș gros de aur, mânuși în fața ghimberului și barbă ca țapul. Era trimis de baronul, care prin rostul lui Ianoș, ne sfătuia a primi sarcina de a prăsi semințe și noi, ca mulți alții, pe seama cutărei semințerii din Pesta. Bărbatul meu s'a codit la început, temându-se, nu cumva să o sfeclim când o fi la adecă.

„În urma răspunsului hotărît, că nu e trebuință de a ne legătui în scris și că volnici rămânem de a închina semințerie și prăsilă ori și când, am sfârșit prin a zice „amin și un clondir de vin“. Vorba era să facem deocamdată o probă și apoi să lărgim prăsila treptat, dacă ne vom putea năravi, adecătele, dacă semințaria sau „firma“ cum îi zicea aghentul, va fi îndestulită cu marfa prăsită și noi cu prețul îmbiat.

„Aghentul, care vorbea binișor românește, ne-a spus apoi multe de toate, între altele, că firma ne trimite semințele trebuitoare de geaba, că trebuie să mănecăm întocmai cum ne spune prin graiu viu și uneori în scris și că firma nu ia în primire decât marfă pe ales, nu și de a doua mână. După ce i-am ospătat bine pe amândoi, am cercetat împreună, tus-patru, atât grădinița cât și legumăria și pometul. Aghentul ținea una și buna, că așa grădini de când i-a crepat D-zeu ochii n'ar fi întâlnit la săteni nicăiri. În tovărășia aghentului era un cățeluș bălțat cu sgardă și zurgalăi chipeși la gât. Când a văzut o șopârlă verde scânteind neastâmpărată, pe semne cea dintâiu, a tulit-o la fugă. Abia reîntors din ascunziș cu botul și coada grăpiș, poftim o altă bidiganie și mai și: o veveriță sărind din pom în pom. Bietul cățeluș a rămas încremenit, furișându-se apoi pe brațul aghentului,

care l-a sărutat pleoscând în bot. „Poftă bună“, mi-am gândit.

„Isprăvind cu pometul, am mers pedestru ca să vedem și moșia, pe atunci mică, dar bine rânduită, unde aghentul elerga ca un prichindel de colo până colo, întrebând mereu, scoțând pământ din afunzime cu un sfredel anume și sgâindu-se cu ochianul la țărâna scoasă. Ce vor fi boscorodit amândoi pe ungurește, ei vor fi știind. La sfaturile alor doi, aghent și grădinar, am hotărît să facem începutul cu:

„*Fasole oloagă*. De cu toamnă am săpat 2 table în grădină, dar nu le-am îngrășat, deoarece le gunoisem anul trecut și fasolea cumpătată fiind. În dulcele Crăciunului a sosit semânța făgăduită, într'un sac greu cu pecete de plumb și o „rugare“ în scris: să cuibărim ce ar prisosi la moșie, în arătura făcută toamnă. În sac erau boane (boabe) albe de fasole, din seamă afară mari și una ca una. După Sf. Paști am săpat tablele din nou, greblând neted, făcând cu sfoara straturi de câte 120 centim. lățime. Am înzestrat apoi straturile cu câte 2 rânduri de cuiburi lătărețe și 40 centim. departe unul de altul. În fiecare cuib am pus răsfirate, după poruncă, 5--6 boane numai, apăsând cu dosul sapei țărâna trasă de-asupra.

„Curând după ce fasolea a răsărit, am scormonit pământul dintre cuiburi cu sapa de așa, că n'a rămas firicel de buruiiană. În ajunul îmbobocirii am scormonit pentru a doua oră. De chiar numai două ori, dogoreală fiind, am udat cuiburile seara pe răcoare, turnând câte 1 litru apă stătută. Atâta tot. La câmp am cuibărit prisosul fasolei în arătura proaspătă, firește grăpată, dar neîmpărțită în straturi, chibzuind depărtări de 40 centim., după măsura ochilor. Îngrijirile au mers la câmp tocmai ca în grădină.

„Am cules păstăile după ce se învârtoșară binișor și le-am uscat la soare, apoi am desprins boanele cu mâna și le-am tins pe aria podului, unde a urmat întoarcerea cu lopata la câte 4—5 zile. După trecerea prin ciurul cu vânt, am ales boanele pe masă una câte una. Câteva zile după înștiințarea trimisă la Pesta, a sosit aghentul, care ne-a încărcat de laude, deplin mulțumit cu isprava ce făcurăm ca pocinog (saftea). În schimbul fasolei luate în primire, 14 măji de câte 100 kgr., aghentul ne-a îmbiat un preț mai îndoit ca de obicei. Am luat apoi înțelegere de a prăsi în anul ce vine tot atâta fasole și

„*Semânța de varză târzie* din căpăținile în așteptare, pe care le-am iernat în 2 pivnițe cu rădăcinile sădite în nisip spălat, mărunț și ravăn.

„Că aghentul n'a răbdat la noi foame nici sete și că n'a plecat cu mâna goală, îți poți închipui. Până și cățelul a beut apă cu vin îmbiat în glumă.

„Pe seama atâtor căpățini curățite, la câte 3 săptămâni, de foile mucegăite, am gunoit și arat, acasă și la câmp, tocmai 1 jugăr (1,600 stânjeni pătrați) până la adâncimea de 35 centim. Așa a sunat porunca și am urmat întocmai. Varza a fost sădită la depărtare de 60 centim. în lung și lat. Rămurișul pițigăiat a fost rupt sau forfecat din vreme, grămădind mazăga în puținele vlăstări rămase, în număr de 4—5. Am scormonit pământul cu sapa în 3 rânduri, udând când și când din belșug și purecând ouăle de omizi aflătoare pe dosul foilor. În schimbul unui preț gras semânța bobonată a fost luată în primire și fără a o fi curățit îndeplin.

Acum că nana Zamfira părea a fi obosită de atâta vorbă, primarul, care la început ațipise de-a binele, s'a crezut îndemnat de a-i sări în ajutor zicând: „Dacă aș vorbi și eu ca tine, colea pe podobie, până mâne dimineață nu isprăvim cu povestea semințelor de prăsilă,

poveste, care s'a perindat mulți ani în șir. Dnul profesor te-a fost întrebat de usturoiu și tu te-ai pomenit vorbind despre varză, ca și când ar fi tot una.

„Am să-i povestesc eu mai pe scurt, începând cu *usturoiul (aiul)* prăsit acum și mergând apoi cu anii de'antorsele. Pe seama cățelilor de usturoiu totdeauna sterp, am pregătit 3 table în legumărie și cam de 2 ori atâtea la câmp, pregătire tocmai ca pentru fasolea oloagă. Am împlântat cățelii cu degetele la depărtare de o șchioapă, îngrijind ca vârfurile ascuțite să se vină în sus. Vom scormoni pământul cu săpăliga sau custura de 3 sau 4 ori, uscând căpăținile în șură și podul casei.

„Acum e anul ne-am îndeletnicit cu *semânța de morcovi (morogi, mure)*, iernând rădăcinile prăsite tot de noi și mânecând ca la varză. A treia parte din semânța prăsită aici o am împărțit între săteni.

— „Îngăduie, Dle primar, a te întreba de rostul acestei împărțeli. Sătenii sau mai bine sătencele de aci prăsesc și ele legumi și semințe pentru firmă? Dacă da, cine le povățuește și sub a cui pază stau? Cine alții, dacă nu Zamfira și eu, firește nu de geaba. La început a mers lucru cu anevoie, trebuind să cheltuim din greu vorbărie și umblete, povețe și aorea amenințări, până să fi izbutit cu cele dintâi 6 ori 7 inse. Umblam mai ales cu nanele sfătoase, ca cu ouăle nefierte. Până eram față eu sau Zamfira sau una din fete, treaba mergea binișor. Încolo șchiopătând. După vre-o 3 ani de trudă, nanele mele au prins a se cuminți, cu deosebire în vederea prețurilor îmbiate. Astăzi avem la îndemână, aici și în satul vecin, ca la 25 inse și inși, până și 2 fete orfane, cari urmează sfaturile date, prăsing în grădini și la câmp semințe tocmită și uneori *ceapă mărunță* (arbagică), usturoiu sau *picioici* (cartofi).

Încredințat pe semne, că și așa nu scapă nedescusut, primarul a ținut să răspundă pe neîntrebate iată ce:

„Din cele câteva soiuri arătate de firmă an de an, voie aveam și avem și acum să alegem unul sau două. Uneori însă firma stăruie pentru cutare soi și, se înțelege, că ne supunem. Pe scurt, alegerea urmează prin bună învoială, firește cu luni mainainte. Firma se bucură, dacă trimitem marfă aleasă cu ridicata, vagoane întregi. În două rânduri am prăsit *semănță* multă de *trifoiu roșu* și odată de *lucernă*, de *ardeiu*, de *chimin* (*chimen*, *chim*) și *dovlecei*. În mai fiecare an trimitem câte 50—70 kgr. *sâmburi de castraveți* (crastaveți). Înainte cu vre-o 6 ani am prăsit *mazăre uriașă* și *fasole de araci* în mari cățătimi. Acum 4 ani am strâns, pe seama firmei, vagoane întregi de *ghindă* (ghinde) cum și 45 măji de *mere pădurețe* și *cireșe păsărești*.

Bâgând de seamă, că nana începe a face zâmbre, negreșit dornică de a veni și ea la cuvânt, m'am adresat de-a dreptul întrebând-o: „După atâtea alergături și muncă fără preget an de an, încai v'ați ales cu avere de dai doamne, cu bani mulți sau pământuri? Nana Zamfira a răspuns scurt și cuprinzător:— „Am cumpărat rând pe rând vre'o 38 jugăre fânaș și arături și tocmai Sâmbătă, în preziua venirii dtale la noi, am iscălit contractul, prin care moșia domnească de aici, în mărime de 182 jugăre, cu moară și arături grase, cu pometuri, casă boierească și pădure cu tot, va trece, după întabulare, în stăpânirea noastră.

Cu un „bravo“ puternic și ieșit din inimă am sărutat fruntea nanei Zamfira și primarului.

VI.

NANA ZAMFIRA ȘI POMII.

Cu vorba: „Azi pe la vecernie plec acasă nesmintit“, era să-mi aprind paie în cap. Căci neînduplecată a

fost stăruința nanei și soțului ei de a rămânea până mâne, sub cuvânt ca să văd moșia cumpărată, apoi să prețuesc cele două livezi îndepărtate, felurite mașini și vite, asupra cărora ar fi stând în târg cu fostul stăpân al „curții“ desființate.

Neapărată mi s'a părut cu deosebire examinarea și prețuirea mașinilor și alor două livezi, în mărime de peste 15 jugăre. Și fiindcă trecere aveam de măestru în ale prețuirii, ce alta mi-a rămas decât a mă supune, vorba ceea, de silă bucuros. Planul împreună urzit era de a examina deocamdată pometul, iar ca mâne, într'o Joi dimineața, livezile de cumpărat, mașinile și vitele. Dornic eram să văd și moșia arvunită. În faptul zilei a urmat prețuirea celor două livezi grase și ieftin îmbiate. Înțelegerea odată luată, primarul s'a dus grăbit la primărie, iar Zamfira și subsemnatul am mers în pomet, acum pentru a treia și cea din urmă oră.

Din spusele nanei despre înființarea pometului țin a împărtăși în pripă iată ce:

În pragul croelei din temelie, *pometul* și legumăria, atunci câmp deschis, aveau o înfățișare cu totul alta. Ici râpe surpate, tăpșane cucuiete, rozoare și pălcuri de măceși, răchite și alt tufiș, colo băltoace rogozoase și alătura părăul șerpuiind în cotituri și rotocoale după plac. Nu mai puțin de 3 săptămâni au robotit ai casei, ajutați de plug și zileri vojnici, până ce au pus toate în rând, știrpind tufișurile și rostogolind gruietele în băltoace și vechia albie întortochiată, croind noua matcă pentru apă și săpând, în clinul rămas înspre vecinul din jos, un fel de lac mic, pe seama crapilor fiitori. Grădina în așteptare, legumărie și pomet, a fost apoi închisă cu gard țeapăn și de cu toamnă desfundată cu un plug anume, la afunzimea de 60 centim., ca pentru vie. A rămas însă neîngrășată jumătatea închinată pometului, gunoiul tre-

buind aiurea. Altoi în număr de 60, au fost aduși croiți gata de toamna și iernați cu rădăcinile îngropate în 2 șanțuri. Vre'o 7 altoi au fost sădiți în curte și îngrădiți cu lăstari, neavând loc în pomet.

În arătura desfundată s'au făcut primăvara gropi încăpătoare, în cari altoi au fost sădiți la depărtarea de tocmai 10 metri, firește în șiruri oable. Pe malurile teșite ale părăului am întâlnit, de o lature și de alta, câte 2 rânduri, tufe mândre de *strugurei* (*coacăză*, rozinchini). Un al 5. rând tot de strugurei, era pus alături-gardului din sus. Cu *agriși* era tivit, pe jumătate, gardul învecinat cu începere dela lac. Depărtarea între numeroasele tufe era de tocmai 120 centim.

Între strugurei și gardul din fund am găsit încordate peste olaltă 4 sârme (droturi) groase, trase prin belciugele unor stâlpi de stejar și purtând, în bătaia soarelui, *vițe de vie*, soiuri timpurii, alese pe sprânceană, judecând după lista scrisă, pe care nana o știa de rost.

După ce am așternut pe hârtie planul și împărțirea pământului m'am coborât la amănunte, începând cu altoii.

Nana Zamfira s'a grăbit a răspunde, astădată cam de-a valma. Dar în curând și-a venit în ori încredințându-se, că nu răsbește cu mine, încăpăținatul profesor decât potrivit răspunsul întrebărilor puse.

„Nevoind a rămânea în lungă așteptare, am cumpărat cei dintâi altoi croiți gata, între cari aproape 2 treimi *meri târzii*, pătuli, parmen și popești, 10 *peri*, untoși și tămâioși și așa m. d., și câte numai 2 *nuci*, *caiși*, *pruni*, *cireși*, *vișini* și *gutui* pe seama casei, laolaltă 60 altoi. Merii erau închinați mai ales negoțului.

„Văd, nană Zamfiro, ici colo, vre-o 4—5 altoi tineri, sădiți pe semne acum e anul. Cum i-ai prăsit ?

— „Am oculat vara sub coajă puiți de 2 ani, crescuți din sămburi pădureți în școala altoilor. Din o-

chiul sau mugurul prins s'a ivit câte o singură mladă (*or-draslă*), pe care o am forfecat toamna, cam pe jumătate, grămădind astfel mâzga în puținii muguri rămași. Un an sau doi mai târziu după croeală am scos altoii cu deosebită grijă. Cu ocazia strămutării în pomet am scurtat rădăcinile prea lungi și cele vătămate cu foarfeca sau cosorul bine agerit, curățind trunchiul până și de muguri și lăsând drept coroană 4 sau 5 mlade, cari și ele au fost retezate, de-asupra mugurilor porniți cu vârful în afară.

„Cum ai mânecat la facerea gropilor și apoi la sădit ?

„În ajunul iernii am săpat *gropile*, 70 centim. adânci și îndoit așa largi, grămădind pătura de-asupra de o lature, iar pătura din jos de cealaltă. Parii obli, groși și trainici sau înțepenit pe fundul gropilor, cari primăvara sau umplut până mai sus și de așa că păturile săpate să se vină de-a întoarșele, cea mănoasă la fund, iar cealaltă de-asupra, unde se îmbunătățește și ea, prin ger și căldură, pin aer și gunoiu. După sfatul lui Ianoș, eu sădesc altoiul nemijlocit lângă par, totdeauna așa ca rădăcinile să se vină cu 2—3 degete mai sus decum au stat mainainte, nici când mai jos. Țărâna o înfund printre rădăcini cu degetele răsfireate, apăsând apoi bine cu piciorul de jur împrejur și legând strâns în 2 locuri, sub coroană și pe la mijlocul trunchiului. În discul cufundos dimprejur torn; în șiroaie o botă (doniță) de apă. E bine așa ? „Hotărît bine“, fu răspunsul adăogând: „Dar cum îndatinez a mâneca la *curățitul pomilor* mai *bătrâni* ?

În fața examenului atât de aprig și temeinic, nana Zamfira a stat o clipă pe gânduri, apoi a răspuns scurt :

„Înlătur cu fereștrăul și foarfeca de pomi crengile, ramurile și mladele uscate, îmbolnăvite sau atârânăblege cum și odraslele isvorite din trunchiu sau rădăcini.

De asemenea înlătur tot ce tinde a se rămuri înspre mijlocul coroanei, dacă e ca lumina și căldura să aibă pe unde străbate la frunzișul și poamele mai dinlăuntru. Cu *gripșa* (gripca) și *peria de oțel* rad și curăț bine—bine, la câte 2 ani, scoarța moartă, arzând fărâmele prinse într'o pânzătură, ca fiind încărcate de gângăni, viermușe și ouă. Și fiindcă lecuiesc cu rășină de altoit până și crepături mititele, cu rane mari nu am de furcă. Când n'am răgaz, cumpăr rășina făcută gata. E cam scumpă, dar face.

Dovadă vădită, că nana Zamfira s'ar fi putut lua și în ale pomăritului, la întrecere cu ori și cine, erau șireagurile de pomi, unul ca unul, toți sănătoși, voinici, obli ca brazii și încărcăți de fructe.

„Cum se face, nană Zamfiro, de ai strugurei așa mulți și agriși neasemuit mai puțini, abia vre'o 15—20 tufe?

— „Iată pentru ce. Odinioară aveam și eu, ca lumea, un fel de gard viu, înciripat pe repezeală din strugurei pișigăiați, deși ca holda, lihniți și înnecați în chir așa de încălțit, că n'a fost chip de a-l stirpi. Când baronița m'a cinstit cu vin neaoș de strugurei, am stirpit chirul cu strugurei cu tot. Din strugureii aruncați de lanoș, cu ciorchine și boabe uriașe, am ales câteva tufe mai tinere, din care am prăsit, prin desbinare îngrijită, tot ce vezi aici și mulțime de sade înrădăcinate, dăruite la câți toți. La vârsta de 2 sau 3 ani, petrecuți în școală, am sădit nouăle tufe în fășii adânc jugărite, în lățime de 1 m. Depărtarea între tufe e, cum ai văzut, de 120 centim. În urma celor 3 scormoniri cu sapa pământul rămâne limpezit și pufăios. Chirul și melcii n'au când se încuibă. Și fiindcă la câte 3 ani aștern, înaintea scormonirii dințaiu, mult bălegar sau compost, forfecând, de toamna, toate vlăstările îmbătrânite și oarecum leșinate cum și

mladele slăburii, an de an culeg strugurei potop, din cari pregătesc mai numai vin aievea minunat și așa de mult, că aș putea îmbăta satul întreg. De seară, la sau după cină, ai să te miri, poate, și d-ta, ce vin minunat de strugurei pregătesc.

„Acum atâta numai, că de *agriși* m'am c'am lăsat, una fiindcă prăsirea lor din sade e anevoioasă și agrișele nu dau vin așa gustos ca strugureii, alta fiindcă *mana* îi răpune uneori cu nemiluita. Decât prin urmare agriși, mai bine strugurei, cari pot fi cu înlesnire înmulțiți, nu bolesc, nu înțeapă și dau roade din belșug în mai fiecare an. De ger habar n'au.

— „De mi-ai fi și dta școlăriță, ți-aș trânti o eminenție cât o cămilă. Așa însă îngăduie să scot la iveala cuvenită numele de botez și isprăvile ce ai făptuit. De atunci au trecut mulți ani și iată că, acum numai dat mi-a fost a duce făgăduința în îndeplinire.

VII.

NANA ZAMFIRA ȘI POAMELE

Miercuri seara, până a nu se fi isprăvit cina, la care fură ospătate căpeteniile satului și câteva rudeni, am închinat un pahar, vorba ceea, cu vârf și îndesat, în cinstea nanei Zamfira, punând-o drept pildă vrednică de urmat.

Nana a mulțumit îmbujorată ca o mireasă adăogând în urmă: „De Duminecă și până azi la vecernie, dnul profesor m'a examinat și descusut fără preget, negreșit spre a trage folos și din spusele, pățaniile și isprăvile mele, isprăvi și învățăminte, cari sunt nimica toată în asemănare cu ceea ce d-sa a strâns, $\frac{1}{2}$ veac, în străinătatea luminată și acasă, din cărți înțelepte și cutreerând sumedenie de moși, pometuri și grădini.

„Din belșugul strâns cu sânguință și râvnă, mare folos am: putea trage noi, frunțașii acestui sat atât de avut în pometuri. Și fiindcă anul acesta suntem, cu ajutorul lui Dzeu, în așteptarea unui cules bogat, în numele tuturor rog pe dnul profesor a ne lumina și povățui mai întâiu asupra culesului, care la noi se face ca în bătaie de joc.

În fața răsunetului ce vorba nanei a stârnit, am început prin a sbiciui păcătoșile îndatinate, glăsuind cam astfel:

„Culesul poamelor ar trebui săvârșit cu deosebită îngrijire, iar nu cum faceți dvoastră sătenii mai toți, cari la cules vă repeziți adesea năvalnic ca și când v'ar goni Tătari. În loc de a culege pe îndelete, cu mâna și luând în ajutor o scară anume, *praștia*, *cangea* (cârligul), *brânca de cules* sau altă *culegătoare*, dvoastră îmblățiți crengile cu bolovani, cioburi (hârbe), cărămizi, lemne grele și ce-apucați amână, slutind astfel coaja încă crudă, sfârticând numeroase mlade și cășunând bieșilor pomi rane și știrbături aorea foarte largi. Urmarea firească e, că se incuibă boalele, roadele viitoare dau înapoi, poamele se murdăresc și se vatămă de așa, că e cu neputință a le păstra. Trebuie deci mâncate sau vândute în pripă, fie și cu jumătate sau a treia parte din ce ați putea lua după 2 sau 3 luni.

„Iată urmările culesului nesăbuit, de care vă faceți vinovați, păgubindu-vă oarecum înadins. Că sguduirea sau baterea năpraznică cu lăstarul sau palișa ar spori rodnicia în viitor, e o neghiobie încornurată.

„Cu tot înadinul vă sfătuesc, ca pe nenumărați alți țărani, să culegeți poamele una câte una cu mâna, cea mai desăvârșită și îndemânatecă unealtă de cules. Culegeți pe când poamele sunt svântate, nu și pe rouă sau

ploaie, umezeala fiind care, în unire cu lumina și căldura, înlesnește putrezirea.

Amânați culegerea merelor și perelor târzii până după coacerea deplină, prin Octombrie, când ele ating culmea greutateii și avuției în zahar. Culese fiind în pârgă, nu îngăduie iernare, cuprind zahar puțin și sunt mai ușoare. Desprindeți poamele, în deosebi cele văratice, cu codițe cu tot. De voiți nuci coapte, desghiocate gata, înalbite și deci mândre, așteptați până ce au căzut ele de ele. Ce rămâne puteți scutura tăricel în rând cu prunele răscoapte, cu merele și perele închinat lictarului sau rachiului. De asemenea puteți scutura, firește cu grijă și cruțând ramurile, prunele și zarzările, cireșele și vișinele, cari s'ar fi punând la uscat.

„Feriți poamele, la cules și mai târziu chiar, și de apăsarea cu mâna, mai ales dacă sunt mustoase și au pieleșă subțire.

Strângeți poamele culese în *corfe* folticoase, înzestrate cu cârlig de acățat și funie de slobozit în jos. Prin strângerea, ca de obicei, în saci sau poală, în sân sau doară sub șerpar, poamele ușor se ciccnesc și îndură vătămare. Cărați poamele strânse în *ciubere* sau *corfe* (coșuri) lătărețe, nu prea mari și căptușite la fund cu vată, fân sau lână de lemn țintuită.

Lăsați merele, perele și gutuiele să asude câteva ceasuri la umbră, apoi le puneți la iernat, înlăturând tot ce e sdrelit, viermănos, strivit sau altcum vătămat.

„A bună seama nu zic prea mult susținând, că aproape jumătate din ce scuturați se face, vorba Românilui, „mere—pere“. În adevăr, multe poame, aorea foarte multe, se fură în pragul sau dricul coacerii, multe altele se dăruiesc la câți toți și cam tot atâtea se împărștie iac'asa fără rost sau trec în putrezire, una fiindcă nu sunteți dedați a cruța și a vă gândi la lipsa ce vă

asteaptă, alta fiindcă nu știți culege și nici folosi ce aveți“.

La atâta am mărginit „orația“ despre cules. Astfel a poreclit-o nana Zamfira, care acum se simțea la largul ei, mândră, că dat i-a fost să găzduiască așa un „meșter al graiului sătesc și mucenic al neamului.“ Preotul a ridicat paharul sărbătorindu-mă de mai să-mi pue coarne și stăruind să „cuvânteze“ ceva și despre uscatul poamelor. Neavând încătrău și ținând a folosi ocazia binevenită, am luat cuvântul din nou zicând :

„*Poamele uscate* cum ar trebui îngăduie păstrare cu anii. Vinderea lor poate urma tocmai pe când lipsa poamelor e mai simțită și prețul atinge culmea. Ele se pot trimite în saci, lăzi sau coșuri ieftine ori când și la depărtări cât de mari. Împachetarea e foarte simplă, neavând decât a le îndesa tăricele. Poamele uscate alcătuiesc un nutriment răcoritor, sănătos, ușor de mistuit, dulce, hrănitor și foarte priincios și bolnavilor, se înțelege, în stare fiartă. Binevenite sunt ele mai ales în cursul lungilor posturi. Prin uscare e dată puțința de a îndoi prețul și deci venitul după poame. Uscatul e nu arareori singurul mijloc de a vinde cu dobândă prisosul unui cules bogat.

„Usca se pot poame de orice fel, afară de nuci și alune. Întâietate se cuvine prunelor coapte îndeplin, cât mai zaharoase, foarte dulci și mari. Urmează feluritele mere și pere în amestec cu puțină gutuie, de asemenea și vișine, zarzăre, caise și piersice. Strugureii, agrișele, smeura și afinele (afunele) de asemenea se pot usca. La uscat n'ar trebui să puneți decât poame sănătoase și coapte, nu și necoapte, viermănoase sau doară putrede. Ceeace ridică frumusețea și frăgezimea și deci prețul este trecerea pripită dela fierbințeală la răcoare și de-a în-

toarsele, așadar din cuptor în privință și întors. O cereașă neapărată e păzirea celei mai desăvârșite curățenii.

„După spălarea temeinică, în apă curată, merele și câteva gutuie se svântă, apoi se curăță de coajă cu un *tăiș de corn* sau *de os* care nu pătează miezul. Neasemănat mai spornică e *curățitoarea*, un fel de strung (strungă), care înlătură, sprinten și apriat, chiar numai pielea de-asupra, așa că miezul rămâne întreg și neted ca din rândeia.

„Bună și înțeleaptă cum e, nana Zamfira bucuros vă stă la îndemână cu mașina de curățit, numită „*Unicum*“, care curăță pielea și totodată scobește coceanul și împarte în felioare rotunde la fel, neavând trebuință de altă sculă. Este cea mai bună mașina de curățit, pe care i-a trimis-o firma în cinste, încântată de hărnicia și isprăvile nanei.

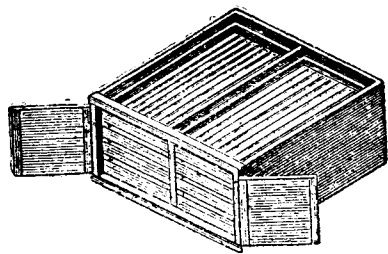
„Pe seama casei ajunge o mașină mică și *scobitorul*, care înlătură coceanul apăsând cu mâna, împărțind apoi în felii cu un tăiș de os. Feliile se pun deocamdată în apă cu puțină sare, menită a păstra fața alburie. Perele se curăță de codițe, rareori și de coceni sau coajă. Dacă sunt mari, se vor curăți și despica în felii subțiri. Din prune, caise și piersice coapte sau răscoapte sâmburii ar trebui scoși prin apăsare sau despiciând miezul.

„*La soare* se uscă mai numai poamele văratice. Feliile curățite de mere, pere și gutuie se înșiră pe ațe tari sub streșina casei, iar fructele mărunte, cireșe, vișine, smeură și c. l. se aștern răsfirate pe rogojini sau pânzături curate, în bătaia soarelui. Cerând trebuința, uscatul la soare se va desăvârși în cuptorul de pâne sau de-a întoarsele. Ca frăgezime, curățenie și înfățișare binevenite sunt cu deosebire feliile, cari se uscă, solzite sau răsfirate câte una, pe gratii lungi de nuele, în *cuptorul de pâne*. Grățiile se așează cu lopata de pâne.

Pentru uscatul în mic, pe seama casei, se poate întrebuința *frigătoarea* cuptorului de fiert, așadar căldura, care și așa se pierde înzadar, uneori zile în șir. Așa usca mai înainte nana legumile și poamele și d-voastră, sorioarele ei, n'aveți decât să-i urmați.

„Drept uscătoare ieftină, dar proastă, găsim, aici și aiurea la noi, *lojnița* (coșul de uscat, leasa de poame), unde poamele se afumă rău, se fac amare și urite.

„Mai presus de cuptor și lojnița veșnic murdară sunt *uscătoarele*, mici sau mari, spornice și practice. Nana

Uscătoare de poame.

Zamfira a întrecut și în ale uscării sătencele de aici și aiurea. Iar să vă spun eu că, nana, care a tăcut mulcom, a luat în cei din urmă 3 ani, pentru marfa trimisă, poame și legumi uscate numai, suma de aproape 5,000 fl., din cari preste 2,000 câștig curat.

În fața acestei știri până azi tănuite, dna preoteasă și nanele au rămas cu gurile... nu vă spun cum.

„Partea covârșitoare a mărții uscate, legumi și poame, s'a fost prăsit în grădinile unora și altora și aduse nanei, care era totdeauna gata de a cumpăra prisosul îmbiat, cu preț firește mic. După înțelesul avut cu nana și primarul, îndrituit eram a destăinui și cumpărarea alor 182 jugăre, cu moara, grădini, pădure, mașini și c. l. Dar prevăzând, că aldămașul are să dănuască te miri cât, am rugat pe nana Zamfira, leoaica zilei, a vorbi și dânsa, fie cât de scurt, despre *vinul de strugurei* în așteptare. Nana a început fără zăbavă:

„Mustul strugureilor cuprinde acreală prea multă și

prea puțin zahar, care el dă vinului tărie, prefăcându-se, la fierbere, în spirt. Drept aceea, mustul trebuie amestecat cu zahar și apă, care micșorează acreala. La veadra (vadra) de 10 litri socotesc 2 vedre de apă și 5—6 kgr. zahar alb, topit în apă fierbinte. „Culeg strugureii după ce s'au copt bine-bine și-i păstrez, terciuți cu mânilor, de azi pe mâne, într'un vas închis, bute sau cadă. După stoarcerea prin teascul de struguri, adăpostesc mustul, cu zahar și apă cu tot, în buți de vin, unde amestecul începe a fierbe după câteza zile. De pe drojdie trag vinul pe dată ce s'a limpezit, în primăvara a doua și prin lunie a treia oră. Din strugureii mei și cei cumpărați am agonisit, în cei din urmă 4 ani, câte 200—250 vedre de vin, care e mai înc'odată așa scump ca cel de struguri.

Clondirele aduse pe masa oaspeților, vezi dragă doamne, ca „probă de gustat“ și știrea primarului despre cumpărarea moșiei au stârnit însuflețire și apoi chef aprins. Laudele și gratulațiile se țineau lanț. Când însă cucul îmbătrânitului ceasornic s'a răstit sbârănind și vestind miezul nopții și „clondirul nr. 7“ era pe sfârșite, oaspeții s'au ridicat ca să plece.

Nana Zamfira însă s'a răstit și ea amenințând:

„Tocmai acum umblă strigoii. Până a nu fi beut aldămașul moșiei, golind până la cel din urmă strop, fie și numai câte un pahar, nu mă învoesc să plecați. În clipa următoare am auzit răbufnind o detunătură năpraznică ca din pistol. În fața primejdiei nebănuite, nanele până aci gureșe au amuțit sărind val-vârtej din scaune, învățătorul s'a pitit în dosul părintelui îngrozit și el, notarului îi dărdăiau fălcile cu dinți și mustață cu tot, iar nana Zamfira râdea sgomotos. După al doilea pocnet năpraznic, dar ticluit fățiș și învederând dopul asvârliit

în grindă, oaspeții, până și notarul voinicios, și-au venit în ori, răsând cu toții pe întrecute.

„Minunat fiind acest vin spumos și mai presus de tot ce am beut în viață, dornici suntem de a cunoaște și noi taina pregătirii“, a strigat cutare oaspe. Nana Zamfira părea îngândurată, răspunzând apoi :

„Din belșugul învățămintelor agonisite fără preget și îmbiate obștiei întregi m'am ales și eu cu o taină, una singură, pe care voie să am a o ținea pentru mine, temere având, nu cumva amăgitoarea „șinpanie“ să vă fure mințile, închinând de dragul ei plug și coasă, secere și furcă. În schimb cu dragă inimă gata suntem, eu și primarul, a vă sta, ca și mainainte, în ajutor, cu vorba și fapta. De încheere să ridicăm cel din urmă pahar în cinstea dnului profesor, care dânsul a prilejuit această veselă, frumoasă și înălțătoare petrecere.

5
1950